

plankontoret

KOMMUNEPLAN

Samfunnsdel

2018 - 2028

RINDAL KOMMUNE

Vedtatt av kommunestyret 12.12.2018

KOMMUNEPLAN FOR RINDAL KOMMUNE

Samfunnsdel 2018 - 2028

Oppdragsnavn: Kommuneplanens samfunnsdel 2018 - 2028
Oppdragsgiver: Rindal kommune, rådmannen v/ Sivert Dombu

Revisjon	00
Dato utarbeidet	20.7.18
Utarbeidet av	Leif Conradi Skorem (Plankontoret) Sivert Dombu (Rindal kommune)
Kontrollert av	Norunn Fossum

Revisjon	Dato	Revisjonen gjelder
001	22.8.18	Redaksjonelle endringer etter behandling i formannskapet
002	12.9.18	Oppdatering etter behandling i kommunestyret
003	28.11.18	Forslag til endringer etter høring og offentlig ettersyn
004	17.12.18	Endra i tråd med endelig vedtak i kommunestyret 12.12.18

FORORD

Revisjonen av kommuneplanens samfunnsdel bygger på kommunens planstrategi som ble vedtatt av kommunestyret 23.11.16. Av denne framgår at det skal foretas en revisjon av gjeldende samfunnsdel i løpet av 2018. Planprogrammet for revisjonen av samfunnsdelen ble fastsatt av kommunestyret i januar 2018.

Siden kommuneplanens samfunnsdel sist ble revidert i 2015, er det i to omganger gjort vedtak om å bestå som egen kommune (kommunestyret 22.6.16 og 14.12.16). Kommunestyret har også gjentatt sitt ønske om å gå inn i det sammenslåtte trøndelagsfylket og sendt søknad om det. Gjennom Stortingets vedtak av Kommuneproposisjonen 13.6.18 er det nå avgjort at Rindal blir overført fra Møre og Romsdal til Trøndelag fra 1.1.19. Derfor er «Rindal i Trøndelag» et viktig tema ved denne planrevisjonen.

Kommunestyret vedtok i handlingsprogrammet for 2018-21 følgende formulering: *"Revidere kommuneplanens samfunnsdel i 2018 med særskilt vekt på å legge strategier for vellykket overflytting til Trøndelag fylke, interkommunalt samarbeid og hvordan Rindal kommune kan bestå som egen kommune. Etablere et tverrpolitisk forum som deltar i dette arbeidet."*

Sidene 9-16 utgjør selve kommuneplanens samfunnsdel, og angir utfordringer, mål og strategier for Rindal kommune fram mot 2028 innenfor ni ulike områder. Disse får formell status gjennom vedtak av planen og utgjør grunnlaget for arbeid med kommunens handlingsprogram/økonomiplan/budsjett i de nærmeste åra framover.

Grunnlaget for disse utfordringene er gjennomgangen i hovedkapitlet *Vurderinger*, som har underkapitlene *Folk, Næring, Rindal i Trøndelag, Økonomiske rammebetingelser* og *Forholdet til kommuneplanens arealdel*.

Rindal, desember 2018

Ola T. Heggem
ordfører

INNHold

BAKGRUNN

Forord	3
Rindal - Tid til å leve	5
Hva er en kommuneplan?	6

KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL

10

1. Folketallsutvikling.....	10
2. Barn og unge	11
3. Folkehelse.....	12
4. Rekruttering til kommunale tjenester	13
5. Flyktninger.....	13
6. Nærings- og samfunnsliv.....	14
7. Klima og samfunnssikkerhet	15
8. Rindal i Trøndelag.....	16
9. Kommunestruktur	16

VURDERINGER

18

Folk	18
Næring.....	32
Rindal i Trøndelag.....	40
Økonomiske rammebetingelser	46
Forholdet til kommuneplanens arealdel.....	50
Referanser	51

RINDAL - TID TIL Å LEVE

Visjonen «Rindal – tid til å leve» ble i sin tid skapt i samråd og samarbeid med det lokale næringslivet. Utgangspunktet har vært at innbyggertallet er viktig for å opprettholde både kommunal tjenesteyting, næringsaktivitet og kultur-/fritidsaktiviteter. Stedets attraktivitet med positiv tettstedsutvikling og gode boligtilbud anses som viktig for å få flere innbyggere. Visjonen har vært ledestjerne for arbeidet med kommuneplanens arealdel som ble vedtatt i 2013. Visjonen ligger også til grunn for arbeidet med Kommuneplanens samfunnsdel.

HVA ER EN KOMMUNEPLAN?

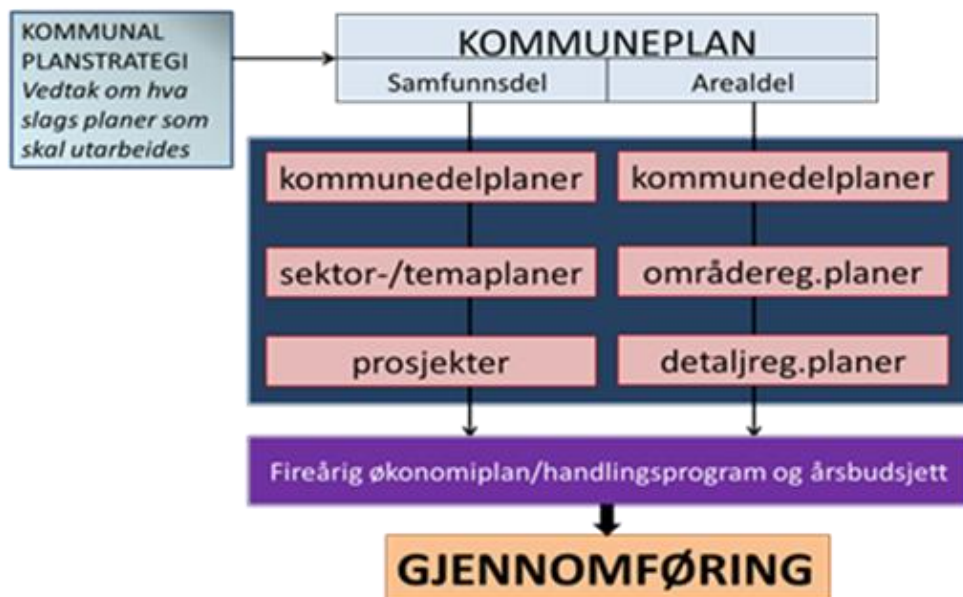
Kommuneplanen er kommunens overordnede styringsdokument. Den skal gi langsiktige mål og retningslinjer for hvilken utvikling man ønsker i bygda. Eierskap og planforståelse hos politikere og administrasjonen er derfor viktig for å få et oversiktlig og forutsigbart plansystem.

Kommuneplanen består av to deler, en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen skal gi føringer for arealdelen. Det innebærer at ønsket samfunnsutvikling skal være styrende for hvordan arealene skal disponeres.

Kommuneplanens samfunnsdel med overordna mål og strategier danner utgangspunktet for kommunens handlingsprogram og økonomiplan. Handlingsprogrammet beskriver hvilke tiltak som skal iverksettes for å nå målene, økonomiplanen viser bevilgningene som følger tiltakene. Virkningen av vedtatt samfunnsdel framgår av § 11-3 i plan- og bygningsloven: *«Kommuneplanens samfunnsdel skal legges til grunn for kommunens egen virksomhet og for statens og regionale myndigheters virksomhet i kommunen. Kommuneplanens handlingsdel gir grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, planleggings- og samarbeidsoppgaver og konkretiserer tiltakene innenfor kommunens økonomiske rammer».*

Ved vedtak av samfunnsdelen i kommuneplanen er det selve målene som vedtas formelt og som skal legges til grunn for arbeid i virksomheten og i arbeidet med handlingsdel, økonomiplan og budsjett.

Kommunen har mange ulike sektor- og temaplaner. En del av disse er omtalt her i denne planen. Sammenhengen mellom kommuneplanen og andre planer framgår av figuren nedenfor:

Nasjonale og regionale føringer ligger til grunn ved utarbeiding av kommuneplanens arealdel, eksempelvis *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, statlige planretningslinjer (bolig- og transportplanlegging, klima- og energiplanlegging, barn og unges interesser i planleggingen, vernede vassdrag), fylkesplan (Møre og Romsdal og Trøndelag)*.

Sammenheng med folkehelsearbeidet

Ny lov om folkehelse kom i 2012, og formålet med loven er å bidra til ei utvikling som fremmer folkehelse, og blant annet utjevner sosiale helseforskjeller. Folkehelseloven krever at kommunen skal ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkninga og de negative og positive faktorene som kan virke inn på denne. I sitt arbeid med kommuneplaner skal den enkelte kommunen fastsette overordnede mål og strategier for folkehelsearbeidet som er egnet til å møte de utfordringene kommunen står overfor med utgangspunkt i oversikten over helsetilstanden i befolkninga.

Parallelt med arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel pågår det i Rindal kommune en prosess som skal munne ut i et oversiktsdokument for folkehelse i bygda. De to prosessene er samordnet, og informasjonen knytta til folkehelse som er tatt inn i samfunnsdelen, bygger på kunnskap som har kommet fram i arbeidet med oversiktsdokumentet. Folkehelse som tema er på denne måten løfta mer fram i denne revisjonen av samfunnsdelen.

Planprosess og medvirkning

Arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel har pågått i perioden november 2017 – desember 2018. Planprosessen (med hovedrammer for innhold, prosess og aktører) er beskrevet i planprogram fastsatt av kommunestyret 7.3.2018. Planforslaget er utarbeidet av rådmannen i samarbeid med Plankontoret. For å bidra til politisk og administrativ forankring av prosessen ble det satt ned ei arbeidsgruppe for planarbeidet. Gruppen har deltatt aktivt i utforming av plandokumentet og har bestått av representanter både fra politisk og administrativt nivå:

Fra formannskapet:

- Ola T. Heggem (ordfører og leder i arbeidsgruppa)
- Magnar Dalsegg (varaordfører)
- Line Flåtten
- Åge Jonli
- Kirsti Barbo Landsem

Fra Krf (eneste parti som ikke er representert i formannskapet)

- Tove Flåtten

Fra administrasjonen

- Birgit Reisch (rådmann)
- Bjarne Nordlund (assisterende rådmann)
- Sivert Dombu (plan- og utviklingssjef)

- Gunhild Strupstad (personalsjef)

Plankontoret v/ Leif Conradi Skorem var sekretær for arbeidsgruppa, som har hatt tre møter i løpet av planprosessen. Det er i tillegg avholdt ett arbeidsmøte med alle enhetsledere i kommunen.

Når det gjelder medvirkning, er det gjennomført møter der en både har fokusert på samfunnsdelen og på arbeidet med oversiktsdokument for folkehelse. I løpet av planprosessen er det avholdt møter med følgende grupper:

Rindal ungdomsråd

Møte i Rindalshuset 18.5.18, med dialog ut fra spørsmål om hva som er bra i Rindal, hva som kan bli bedre, trivsel i skolen, nærmiljøet, møteplasser, fylkestilhørighet, helse og helseutfordringer.

Rindal ungdomsskole

Opplegg om samfunnsdelen i en dobbelttime i 9. klasse 25.5.18, der også elevrådet på skolen var representert. Gruppearbeid og dialog ut fra samme spørsmål som be stilt til ungdomsrådet.

Rådet for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne og Rindal pensjonistlag

Møte på Eldresenteret 25.5.18, med dialog ut fra spørsmål om hva som er bra i Rindal, hva som kan bli bedre, den enkelte og kommunens ansvar for å tilrettelegge for alderdom, velferdsteknologi, tilgjengelighet i lokalmiljøet, fylkestilhørighet, helse og helseutfordringer.

Rindal næringsforum

Lunsjmøte i forumet 25.5.18, med dialog ut fra spørsmål om hva som er bra i Rindal, hva som kan bli bedre, fylkestilhørighetens betydning for næringslivet, utfordringer og mulige tiltak for det lokale næringslivet, helse og utfordringer knyttet til arbeidsmiljø og helse.

Trollheimen Sijte

Møte på Nerskogen 25.5.18, med dialog ut fra spørsmål kontakt mellom reindriftsutøverne og rindalssamfunnet, hvordan forvaltninga av verneområdene i Trollheimen fungerer, reindrift og arealbruk i Helgetunmarka, aktivitetsområdet ved Langvatnet, utfordringer eller konflikter knyttet til arealbruk/planer/ferdsel, fylkesbytte mv.

Åpent møte i høringsperioden

Møte i Rindalshuset 24.10.18, med orientering om hvordan planprosessen har vært og om innhold i høringsforslaget. Gruppearbeid med fokus på folketallsutvikling, tilbud til ungdom, tiltak for å styrke næringslivet og integrering av Rindal i Trøndelag. Om lag 20 personer møtte opp.

Kommunens nettsider

I tillegg til tradisjonell høring har det for første gang også vært mulighet for alle til på en enkel måte å sende inn sine merknader elektronisk via kommunens hjemmesider. Det kom inn bare fire innspill på denne måten, men slike ordninger har nok kommet for å bli. Ved ei tilsvarende høring straks etterpå om dårlig mobildekning i bygda kom det inn nærmere 80 svar.

KOMMUNEPLANENS SAMFUNNSDEL

UTFORDRINGER, MÅL OG STRATEGIER

Denne delen av dette plandokumentet utgjør selve kommuneplanens samfunnsdel, og angir innenfor ni områder utfordringer, mål og strategier for Rindal kommune fram mot 2028. Utfordringene har kommet fram gjennom hovedkapitlet *Vurderinger*, som har underkapitlene *Folk, Næring, Rindal i Trøndelag, Økonomiske rammebetingelser og Forholdet til kommuneplanens arealdel*.

Punktene «dette vil vi gjøre» skal være en tydelig rettesnor for arbeidet i de ulike sektorer og for de temaer/områder der det er behov for mer detaljert planlegging, herunder for økonomiplan og handlingsdel. Punktene bør dessuten være fleksible nok til at nye satsinger (med delvis statlig finansiering) fra Regjering og Storting, kan innpasses i det kommunale arbeidet. I tillegg til å arbeide mot kommuneplanmålene, må kommunen arbeide for å levere tjenester til innbyggerne som samsvarer med de ulike rettighetslover. Dette gjelder innen helse, skole, barnehage, osv.

Nærmere prioritering og detaljering av arbeidet for å nå målene, skjer i det årlige arbeidet med økonomiplan og handlingsdel.

1. FOLKETALLSUTVIKLING

Utfordring:

- Befolkningsutviklinga i Rindal er preget av usikkerhet. Befolkningsgrunnlaget har vesentlig betydning for hva slags tjenestetilbud, nærings- og aktivitetstilbud som kan tilbys. For at bygda skal være livskraftig framover, må vi opprettholde eller øke folketallet.

Mål:

- Folketallet øker i Rindal.
- Folk trives her.
- Bygda har et godt omdømme.

Dette vil vi gjøre:

- For at Rindalssamfunnet skal være livskraftig, arbeider vi aktivt med både bosetting av flyktninger/innvandrere, tilflyttingsarbeid og næringsutvikling.
- Vi satser videre på bolyst og tettstedsutvikling med trygge omgivelser, variert kulturtilbud og gode opplevelser.
- Vi viderefører omdømmearbeidet «Tid til å leve», og bruker det kompakte sentrumsområdet (5-minutter til alt) aktivt i markedsføring av Rindal som bokommune.
- Vi arbeider for et variert boligtilbud tilpasset alle grupper.
- Vi vil satse på etablering av flere arbeidsplasser gjennom aktiv bruk av Rindal Utviklingsfond.

2. BARN OG UNGE

Utfordring:

- Det er stort sett bra å være ung i Rindal. Ungdommene er mer fornøyd med foreldrene, vennene, skolen, nærmiljøet, helsa si og deltar på organiserte fritidsaktiviteter enn landsgjennomsnittet. Gjennomføringsgraden i videregående opplæring er også høy. Vi vet likevel at mobbing og andre krenkelser skjer. Å følge med på, undersøke og sette inn egnede tiltak ved digitale krenkelser og mobbing er krevende. Lukkede grupper, språk og kulturelle koder gjør at innholdet i utvekslinger på nett kan være vanskelig tilgjengelig for voksne.

Mål:

- Rindal er et godt sted å bo for barn og unge.
- Flere unge flytter heim til Rindal etter endt utdanning.
- Mange deltar i idrett, organisasjonsarbeid og andre fritidsaktiviteter.
- Økt deltakelse i kulturskolen, særlig innenfor musikk og billedkunst.

Dette vil vi gjøre:

- Gjennom deltakelse i Udir-prosjektet «inkluderende barnehage- og skolemiljø» arbeider vi for å forebygge, avdekke og håndtere mobbing i barnehager og skole.
- Hensynet til *barnets beste* skal være grunnleggende for handlinger som angår barn og unge. Vi sikrer at barn og unge får si sin mening i saker som vedrører dem, og at meningene blir tillagt vekt.
- Vi viderefører holdningsskapende arbeid som tiltak mot rusmiddelbruk.
- Vi tilbyr varierte fritidsaktiviteter og uformelle og trygge møteplasser for alle, spesielt for ungdom, gjerne i samarbeid med frivilligheten.
- Vi øker bredden i kulturskoletilbudet.
- Vi gir ungdom positive holdninger til bygda gjennom skoleåra og gjennomfører tiltak som stimulerer til heimflytting.
- Gjennom fortsatt samarbeid og oppfølging av avtaler med MOT bidra til mer robust ungdom og et tryggere samfunn.
- Vi vil etablere uformelt treffsted for ungdom.
- Vi vil støtte opp om varierte idretter og aktiviteter i bygda.

3. FOLKEHELSE

Utfordringer:

- Eldre aleneboende på bygda kan oppleve ensomhet og ha helseutfordringer som følger av inaktivitet.
- Forekomsten av muskel- og skjelettsykdommer er langt høyere i Rindal enn på fylkes- og landsbasis. Disse lidelsene er en viktig årsak til redusert helse og livskvalitet og er en av de vanligste årsakene til sykefravær og uføretrygd.
- Henvisninger til psykiske helsetjenester har økt en del de siste åra. Rindal kommune har relativt lite ressurser til forebyggende arbeid innen psykisk helse.

Mål:

- Innbyggerne føler tilhørighet til et fellesskap, både i jobb og på fritida.
- Rindalingene har god helse.
- Det ligger godt til rette for at eldre kan være aktive i Rindal.
- Vi vil arbeide for økt nærvær i hele organisasjonen.

Dette vil vi gjøre:

- Vi arbeider med forebyggende og helsefremmende tiltak som retter seg mot hele befolkninga for å redusere behov for behandling av sykdom hos den enkelte.
- Å skaffe seg utdanning og delta i arbeidslivet bidrar til å utjevne sosiale helseforskjeller i samfunnet. Arbeidsplasser for ungdom, også sommerjobber, er særlig viktig. Vi arbeider for å skape en kommune det er godt å bo og arbeide i ved at innbyggerne føler tilhørighet og fellesskap.
- Vi legger vekt på brukermedvirkning som en del av arbeidet for å forbedre helse- og omsorgstjenestene.
- Vi informerer godt om de ulike helse- og omsorgstilbuda, slik at forebyggende tiltak når de rette gruppene og det blir enkelt å søke helsehjelp.
- Vi identifiserer og følger opp konkrete tiltak ut fra kunnskapsgrunnlaget som ligger i oversiktsarbeidet for folkehelse, og arbeider aktivt med dette innenfor alle deler av kommunens virksomhet.
- Vi arbeider for å sikre godt miljø og god tilgang til nærtuområder og naturopplevelser, både i arealplanlegging og i temaplaner.
- Vi arbeider for god tilgjengelighet for alle, både gjennom arealplanlegging og gjennom kommunens rolle som byggherre.
- Vi legger til rette for frivillig arbeid knyttet til tilrettelegging for fysisk aktivitet.
- Vi gjennomfører prioriterte tiltak i vedtatt trafiksikkerhetsplan.
- Vi gjennomfører prioriterte tiltak i hovedplan for vann, avløp og vannmiljø.
- Vi gir mer oppmerksomhet til de forebyggende tjenestene i helsestasjon og skolehelsetjeneste.

4. REKRUTTERING TIL KOMMUNALE TJENESTER

Utfordringer:

- Tilgangen til nøkkelpersonell i tjenesteproduksjonen kan bli vanskelig.
- Stor økning av antall eldre og flere spesialiserte oppgaver for kommunene i hele landet vil kunne føre til rekrutteringsproblemer innen helse og omsorg.

Mål:

- Tjenestene som Rindal kommune leverer, er bemannet med personer med rett fagkompetanse.
- Rindal kommune skal være en attraktiv arbeidsplass med et godt arbeidsmiljø.

Dette vil vi gjøre:

- Vi har en bevisst rekrutteringspolitikk til kommunal tjenesteyting og følger situasjonen nøye, særlig innen helse- og omsorgstjenestene.
- Å benytte «rett person på rett plass» og rekruttere riktig kompetanse blir avgjørende for alle kommunens tjenester.

5. FLYKTNINGER

Utfordringer:

- Rindal har tatt imot om lag 40 flyktninger i åra etter 2014. Det er uklart hvor mange nye vi vil få forespørsel om å bosette i framtida, og hvor mange av dem som kom hit, som blir boende.
- Språkbarrierer og kulturforskjeller gjør integreringen av innvanderne i Rindal utfordrende.
- Oppfølging av barn i minoritetsspråklige familier krever spesiell kompetanse, som det kan være krevende for Rindal kommune å etablere.

Mål:

- Flyktningene integreres godt i samfunns- og arbeidslivet i bygda.
- Flest mulig av flyktningene som kommer til Rindal, bosetter seg fast her.

Dette vil vi gjøre:

- Vi gir hjelp til etablering i egen bolig og følger opp flyktningene for at de skal få god samfunnsforståelse, godt språk og god helse.
- Vi bidrar til å etablere positive holdninger i næringslivet, i lokalsamfunnet og blant frivillige.
- Vi sørger for å ha god kompetanse i kommuneorganisasjonen.
- Vi vil etablere en forsøksordning med kommunal «støttekontakt» ved utplassering og arbeidsmarkedstiltak.

6. NÆRINGS- OG SAMFUNNSLIV

Utfordringer:

- Nærings- og samfunnslivet i Rindal kan oppleves som sårbart. Næringslivet har utfordringer med å holde tritt med den økende konkurransen. Det kan være vanskelig å få tak i personer med tilstrekkelig kompetanse og som blir værende i bygda.
- Det er underskudd på arbeidsplasser i Rindal, og det kan være utfordrende å få folk til å ville bosette seg her varig som pendlere.
- Kommunikasjoner som er viktige for samhandling i en større region, er ikke av tidsmessig standard.

Mål:

- Verdiskaping og vekst – både når det gjelder innbyggere, næringsliv og livskvalitet.
- Samarbeid mellom alle aktører som ønsker ei god utvikling for bygda.
- Gode kommunikasjoner for alle.
- Opprettholde og videreutvikle hele den lokale landbruksnæringa for de kommende åra.
- Opprettholde kulturlandskapet gjennom jordbruksdrift og beiting med husdyr, for at bygda kan framstå som attraktiv både for bosetting, hyttenæring og turisme.
- Landbruksnæringa tilpasser seg til endringer i klimaet og bidrar til verdiskaping basert på fornybart råstoff fra landbruket.
- Unngå tap og fragmentering av beitearealer for rein på grunn av menneskelige inngrep og aktivitet.
- Vekst må ikke gå på bekostning av viktige natur- og kulturverdier.

Dette vil vi gjøre:

- Vi gjennomfører tiltaka i næringsplanen fra 2017.
- Vi viderefører omdømmearbeidet «Tid til å leve» i samarbeid med mange lokale aktører.
- Vi gir støtte til nyetableringer, entreprenørskap og utvikling i det lokale næringslivet og sørger for at det finnes attraktive lokaler og arealer.
- Vi arbeider for gode kommunikasjoner til beste for næringsliv, pendlere, skoleelever og alle andre. Bygdas viktigste transportårer (fv. 65 og fv. 701/700) har til dels dårlig framkommelighet og flere farlige punkter/strekninger som må forbedres, særlig for å kunne brukes av lange kjøretøy.
- Vi arbeider for at innbyggerne og bedriftene skal ha tilgang til tilfredsstillende bredbånds- og teletjenester.
- Vi arbeider for økt aktivitetsnivå og nødvendig omstilling innen næringslivet. Dette gjelder også for tjenesteyting, organisasjonsliv, opplevelser og kultur.
- Vi etablerer ei tjenlig ansvarsfordeling mellom kommunen som tilrettelegger, Rindal næringsforum som interesseorganisasjon og enkeltbedrifter som ansvarlige for egen aktivitet og økonomi.

- Vi legger til rette for tidsaktuelle aktiviteter og tilbud gjennom samarbeid med frivilligheten og frivilligsentralen.
- Vi arbeider for en samfunnsaktiv skole med elevbedrifter og vil gjerne innarbeide en kultur for å identifisere og ta vare på ildsjeler og gründere.
- Vi samarbeider med "Høttrindalinger" som bidrar til økt aktivitet, handel og verdiskaping.
- Vi arbeider aktivt med kommunikasjon, med sikte på å få flere engasjert i utviklinga av lokalsamfunnet og å forankre ulike utviklingsprosesser i befolkninga.
- Vi legger til rette for at brukerne kan kjøpe jord eller inngå langsiktige leiekontrakter som en nøkkel til videreutvikling i landbruket.
- Vi legger til rette for varierte produksjoner og en variert bruksstruktur i hele bygda.
- Vi bidrar til at landbruket og andre næringer på ulike måter tilpasser seg til klimautfordringene.

7. KLIMA OG SAMFUNNSSIKKERHET

Utfordring:

- Utslipp av klimagasser fører til økning av den globale gjennomsnittstemperaturen, og konsekvensene av dette kan bli alvorlige, både for menneskene og naturen. Vi ser også i Norge allerede en tendens med mer ekstremvær og hendelser som ras/skred, tørke og flom.

Mål:

- Bidra til reduksjon av klimagassutslipp på områder der vi har forutsetninger for det.
- Sikre at utbygging og utvikling tar hensyn til de utfordringer naturen har gitt.
- Rindal skal ha et plan- og styringssystem som ivaretar befolkningen, kritiske samfunnsfunksjoner og næringslivets behov for sikkerhet og trygghet ved å redusere sannsynlighet for at uønskede hendelser forekommer gjennom god forebygging.
- Rindal skal ha en forberedt og øvet kriseorganisasjon for å redusere konsekvensene for befolkningen dersom vi utsettes for en uønsket hendelse.
- Rindal skal samarbeide med eksterne aktører for å styrke samfunnssikkerheten.
- Rindals arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap skal være lærende og i kontinuerlig utvikling. *(flere av måla er henta fra helhetlig ROS)*

Dette vil vi gjøre:

- Som planmyndighet er vi bevisste på hvordan arealbruk påvirker transportbehov.
- Vi legger kunnskap om risiko- og sårbarhetsforhold til grunn for all arealplanlegging som legger opp til utbygging, samt for tillatelser etter Plan- og bygningsloven.
- Vi vil raskt innta en mer aktiv rolle i arbeidet for mer klimavennlige løsninger og å tilpasse kommunens virksomhet til klimaendringer.
- Vi arbeider sammen med andre for økt aktsomhet og kunnskap om klima og samfunnssikkerhetsspørsmål.
- Vi vil undersøke mulighetene for å benytte sol- og/eller vindenergi ved nybygg.

8. RINDAL I TRØNDELAG

Utfordring:

- Overføring av Rindal fra Møre og Romsdal til Trøndelag krever mange praktiske tilpasninger og en ekstra innsats for å bli godt integrert der. Dette gjelder både for kommuneorganisasjonen og det sivile samfunnet i bygda.

Mål:

- Rindal blir så fort som mulig en fullverdig og integrert del av Trøndelag.

Dette vil vi gjøre:

- Kommunen og bygda for øvrig tar en aktiv rolle i å vise seg fram og bygge nettverk i Trøndelag, samtidig som vi bevarer gode relasjoner til samarbeidspartnere på Nordmøre.
- Vi arbeider for at ungdom fra Rindal fortsatt får full tilgang til videregående skole i Surnadal.
- Vi arbeider for å komme inn under St Olavs Hospital også for det psykiske helsevernet.
- Vi løser velferdsoppgaver og tjenesteproduksjon i samarbeid med andre kommuner der vi ser at det gir de beste tjenestene til innbyggerne.
- Etter hvert vil vi trappe ned omfanget av ordninger på Nordmøre og konsentrere oss om å få til tjenlige løsninger med Orkland eller større deler av Trøndelag.
- Godt innarbeidede ordninger med Surnadal og andre nabokommuner på indre Nordmøre kan likevel fortsette når dette gir de beste tjenestene.
- Vi sørger for god informasjon til innbyggere, folkevalgte og ansatte gjennom hele prosessen.

9. KOMMUNESTRUKTUR

Utfordringer:

- Rindal kommune har vært en velstyrt kommune som har utført sine oppgaver godt. Men demografiske utfordringer og dårligere økonomiske rammebetingelser i framtida kan gjøre det mer krevende å levere gode nok tjenester.
- Stortingsvedtak om kommuneproposisjonen og stadige signaler fra regjeringa tyder på at presset for sammenslåing av kommuner vil vedvare.
- Uavhengig av resultat av kommunereformen vil det fortsatt være behov for interkommunale samarbeid på mange områder, til dels samarbeid som omfatter mange kommuner.

Mål:

- Rindal består som egen kommune så lenge det er mulig å levere gode nok tjenester på den måten.

Dette vil vi gjøre:

- Vi setter alt inn på å levere gode nok tjenester, for dermed å kunne bestå som egen kommune.
- Vi vil arbeide for å utvikle og bevare gode relasjoner til andre kommuner.
- Vi vil arbeide mot bruk av tvang og for at det heller skal finnes gulrøtter for frivillig sammenslåing mellom kommuner.
- Vi vil bruke interkommunalt samarbeid som alternativ til sammenslåing.
- Vi ønsker å ha god folkevalgt styring av interkommunale samarbeid.

VURDERINGER

Dette kapitlet viser vurderinger og analyser som er gjennomført som del av arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel. Disse er oppsummert for hvert av de overordnede temaene, og ligger til grunn for utforming av selve samfunnsdelen foran her, med utfordringer og strategier innenfor ni ulike områder.

FOLK

Hvor mange Rindalinger er vi i dag, og hvor mange blir vi i framtida? Hvordan er befolkninga sammensatt, og hvordan er helsetilstanden i Rindal? I dette kapitlet belyser vi disse spørsmåla med statistikk og annen kunnskap og vurderer hvordan dette påvirker de ulike tjenesteområdene til kommuneorganisasjonen.

Folketall

Ved årsskiftet 2017/2018 var folketallet i Rindal 2039, med ei endring på 13 personer (0,6 prosent økning fra foregående år). Folketallsutviklinga er resultatet av fødselsoverskudd pluss nettoflytting. Fødselsoverskuddet er antall fødte et år minus antall døde samme år.

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2018 K1
Total befolkning	2 045	2 041	2 041	2 061	2 088	2 061	2 046	2 038	2036	2026	2039	2051
Innflytting, innenlandsk	53	44	56	71	40	42	52	71	47	50		
Utflytting, innenlandsk	-47	-33	-40	-44	-63	-57	-66	-57	-58	48		
Innvandrere	3	0	6	9	9	3	10	5	5	5		
Utvandrere	-2	-1	0	-4	-1	-2	-2	-4	-6	0		
Netto innflytting, inkl. inn- og utvandring	7	10	22	32	-15	-14	-6	15	-12	7		
Fødte	21	13	20	25	17	19	23	17	19	23		
Døde	32	23	22	30	29	20	25	35	17	16		
Fødsels-overskudd	-11	-10	-2	-5	-12	-1	-2	-18	2	7		
SUM FOLKE-TILVEKST	-4	0	20	27	-27	-15	-8	-8	-2	-10	13	12

Registrert folketall pr 1. jan og folketilvekst gjennom året fordelt på grupper (Statistikbanken SSB).

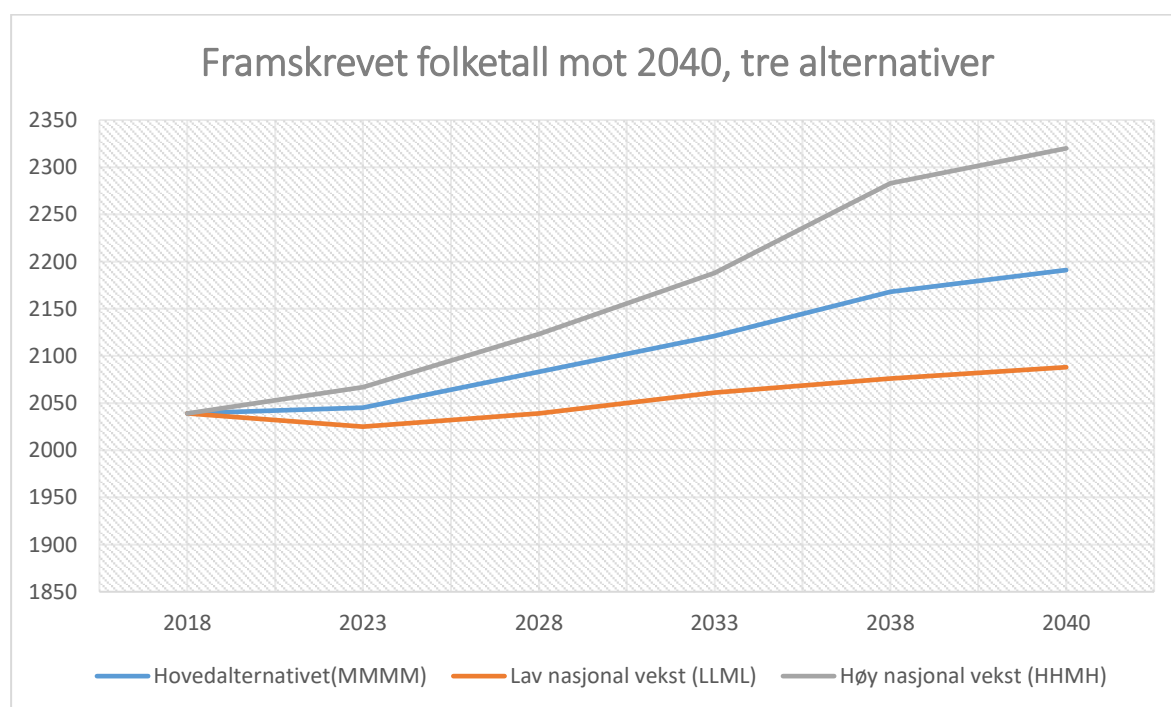
I 2017 ble det født 23 barn samtidig som det døde 16 personer. Det ga et fødselsoverskudd på 7. Fødselstallene er lave både regionalt og nasjonalt, og det er svært få kommuner i området rundt oss som har fødselstall som er høye nok til å opprettholde folketallet uten tilflytting eller innvandring.

De siste tiårene har Norge hatt en høy befolkningsvekst sammenlignet med resten av Europa. Hovedårsaken til veksten er stor etterspørsel etter arbeidskraft og dermed betydelig innvandring fra Øst-Europa etter utvidelsen av EU. Befolkningsøkningen er i hovedsak kommet til byer og større tettsteder. I Rindal har folketallet vært relativt stabilt det siste tiåret, med en reduksjon på 6 personer fra 2008 til 2018.

For Rindal har innvandring tidligere ikke vært utslagsgivende for folketallsutviklinga. Rindal har i 2018 lavest innvandrерandel av alle kommuner i hele landet (3,3 prosent). Fra 2010 kan vi imidlertid registrere noe økning av (arbeids)innvandrere. Rindal tok imot sine første flyktninger i 2015, og har nå tatt imot totalt ca 40 flyktninger. Bosetting av flyktninger har også bidratt til økt fødselsoverskudd de siste åra.

Framskrivning

Det er usikkert hvordan befolkningsutviklinga blir i Rindal i årene som kommer. Statistisk sentralbyrå utarbeider befolkningsframskrivninger i flere alternativer for alle kommuner, som gir en pekepinn på folketallsutvikling i ulike scenarier. Illustrasjonen under viser tre alternative framskrivninger av folketallet i Rindal i åra fram mot 2040.

Befolkningsframskrivning for Rindal i tre alternativer, Statistikkbanken SSB.

Alternativet *lav nasjonal vekst* tar utgangspunkt i lav fruktbarhet, lav levealder, middels innenlandsk flytting og lav innvandring. Dette alternativet skisserer en nedgang på om lag 15 personer fram mot 2023, før befolkninga vokser opp til 2018-nivå igjen i 2028, og opp til 2088 i 2040.

Hovedalternativet tar utgangspunkt i middels fruktbarhet, levealder, flytting og innvandring. Dette alternativet antyder for Rindals del mindre endringer opp og ned i åra fram til 2022, før befolkninga ventes å øke til 2083 innbyggere i 2028 og 2191 i 2040.

Alternativet *høy nasjonal vekst* tar utgangspunkt i høy fruktbarhet, høy levealder, middels flytting og høy innvandring. Her øker befolkninga til 2123 i 2028 og til 2320 i 2040.

Som det framgår av tabellen på side 16, har Rindal hatt et relativt stabilt folketall de siste ti åra. Mottak av flyktninger, samt familieforøkelser og familiegjeningforening i disse familiene har bidratt med om lag førti personer fra 2014 fram til 2018. Rindal kommune fikk ikke forespørsel om å bosette nye flyktninger i 2018, og det vurderes som usikkert hvor mye bosetting av flyktninger vil bidra til folketallsutviklinga i årene som kommer. Rindal kommune har hatt fødselsunderskudd de siste ti årene, med unntak av de to siste der en har opplevd fødselsoverskudd. Pr. 1.1.2018 var det totalt bosatt 69 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Rindal. Dette utgjør om lag 3,4 prosent av den totale befolkninga.

Når det gjelder fordeling mellom ulike aldersgrupper, ser SSBs hovedalternativ fram mot 2040 slik ut:

	Reelle tall		Framskrivning (MMMM)							
	2018	%	2023	%	2028	%	2033	%	2040	%
0-5 år	131	6,4	122	6,0	124	6,0	127	6,0	132	6,0
6-15 år	224	11,0	228	11,1	235	11,3	232	10,9	237	10,9
16-19 år	117	5,7	95	4,7	96	4,6	94	4,4	92	4,2
20-66 år	1127	55,3	1138	55,6	1154	55,4	1166	55,0	1181	53,9
67 - 79 år	291	14,3	307	15,0	297	14,2	292	13,8	338	15,4
80 år +	149	7,3	155	7,6	177	8,5	210	9,9	211	9,6
Sum	2039	100	2045	100	2083	100	2121	100	2191	100

Befolkningsframskriving fram mot 2040 basert på Statistisk sentralbyrås hovedalternativ (MMMM), funksjonell aldersinndeling (Statistikkbanken SSB). Prosentkolonnen viser hvor stor andel av den totale befolkninga hver aldersgruppe utgjør. Tall for 2018 viser faktisk befolkningssammensetning pr. 1.1.2018.

Dette alternativet skisserer ei økning med om lag 150 personer fram mot 2040. Dersom en derimot legger alternativet lav alternativ vekst til grunn, vil folketallet være 2025 i 2023, 2039 i 2028, 2061 i 2033 og 2088 i 2040.

Antall barn i førskolealder (0-5 år) går ned med 9 de første 5 åra, og ligger deretter relativt stabilt på rundt 125. Antall barn i grunnskolen holder seg relativt stabilt fram mot 2023, før det antydes en liten økning på 5-10 barn videre fram mot 2040.

Antall personer i yrkesaktiv alder ser ut til å vokse forsiktig, med ei økning på om lag 25 personer de første ti åra, og deretter ytterligere 25 fram mot 2040.

Framskrivninga antyder at antall eldre over 80 år øker med om lag 25 personer de første ti åra, og med ytterligere 35 fram mot 2040. Denne gruppa utgjør 7,3 % av den totale befolkninga i 2018, og vi ifølge framskrivninga utgjøre 9,6 % i 2040. Tilsvarende tall for hele landet er 4,2 % i 2018 og 8,0 % i 2040.

Folkehelse

Ny folkehelselov sier at folkehelsearbeidet skal være kunnskapsbasert og at det skal gjennomsyre lokalt plan- og utviklingsarbeid. Sterkere virkemidler i folkehelsepolitikken, helse gjennom hele livsløpet og mer forebygging på alle samfunnsområder trekkes fram.

Folkehelse handler om å legge til rette for at folk i alle aldre skal mestre livet sitt ut fra egne forutsetninger. For å oppnå dette er det behov for både mentale og fysiske stimuli i gode omgivelser. En hverdag med fysisk aktivitet, kultur og sosiale møteplasser i tillegg til forpliktelser tilpasset alder og funksjonsnivå er et godt grunnlag. Samtidig er gode boforhold vesentlige.

Parallelt med planprosessen for samfunnsdelen, har Rindal kommune arbeidet med oversiktsdokument for folkehelse. Medvirkningsopplegg for de to prosessene har vært samkjørt, ved at spørsmål knyttet til folkehelse har vært drøftet med Ungdomsrådet, elever ved ungdomsskolen, rådet for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne og Rindal næringsforum.

Oversiktsdokumentet for folkehelse er inndelt i seks kapitler, som omtaler og analyserer ulike sider av folkehelseutfordringene:

1. *Befolkningssammensetning*
2. *Oppvekst og levekårsforhold*
3. *Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø*
4. *Skader og ulykker*
5. *Helserelatert atferd*
6. *Helsetilstand*

Oversiktsarbeidet viser at Rindal kommune må fokusere mer på forebyggende og

helsefremmende aktiviteter for flere innbyggere før det oppstår behov for behandling av enkeltpersoner, både når det gjelder eldre og for resten av befolkninga. Det er likevel et økt behov for mer oppfølging og spesialisert hjelp, noe som krever tilstrekkelige tjenester og kompetente medarbeidere.

Det å føle tilhørighet til et fellesskap, både i jobb og på fritida, er viktig for å trives og å ha god helse. Vi må arbeide for å skape en kommune som er attraktiv å bo og arbeide i, slik at flere ønsker å flytte hit.

NAV er en viktig samfunnsaktør, blant annet når det gjelder å forebygge og løse sosiale problemer, og etaten skal også formidle kunnskap om sårbare områder som kan være viktige i de kommunale planprosessene. I det helhetlige folkehelsearbeidet til kommunen er NAV en viktig samarbeidspartner.

Folkehelsearbeid er en oppgave for alle, og relevant kunnskap om folkehelse er derfor synliggjort i omtalen av mange ulike tjenesteområder her i denne planen.

Helse- og omsorgstjenester

Livsløpene til folk er svært ulike, og hvilke utfordringer vi har med helsa vår, varierer. Noen har utfordringer hele livet, mens andre har det bare i perioder. Rindal kommune har ansvar for å tilrettelegge for gode livsløp for innbyggerne, blant annet med å tilby gode helsetjenester som treffer helseutfordringene til den enkelte. Samtidig har hver enkelt et ansvar for å ta vare på helsa si og å tilrettelegge forholdene rundt seg så godt som mulig. Ny teknologi og digitale tjenester kan bidra til at innbyggere og pasienter kan ta aktive valg rundt egen helse og gi bedre mulighet til å påvirke sitt eget helsetilbud.

Arbeidet med oversiktsarbeidet for folkehelse viser at Rindal har lav forekomst av hjerte- og karsykdommer og kreft, og at vi er den kommunen i Norge som har færrest antall innleggelser på sykehus. Forekomsten av muskel- og skjelettsykdommer er langt høyere enn på fylkes- og landsbasis. Disse lidelsene er en viktig årsak til redusert helse og livskvalitet, og er en av de vanligste årsakene til sykefravær og uføretrygd.

Henvisninger til psykiske helsetjenester har økt en del siden perioden 2010 – 2012, både for ungdom og for befolkninga ellers. Rindal kommune har relativt lite ressurser til forebyggende arbeid innen psykisk helse. Det bør arbeides videre med forebyggende og helsefremmende aktiviteter og tiltak for å redusere forekomsten av psykiske plager og lidelser, samt å bedre tilbudet innenfor psykisk helse.

Samhandlingsreformen stiller nye og mer spesialiserte krav til kommunens tjenester innenfor helse- og omsorgssektoren. Kommunene har fått nye oppgaver innenfor områder som behandling, habilitering, rusomsorg, psykisk helse. Reformen har også medført at tjenesteprofilen til de fleste av landets kommuner er endret vesentlig i de siste årene med

mer vekt på at eldre med hjelpebehov skal få tjenestene sine i eget hjem eller i leid leilighet med tilbud om heldøgns tjenester. Det vil si at tilbudet som gis er tilpasset den enkeltes behov, og brukere med behov for tjenester hele døgnet kan få dette i en omsorgsbolig der de bor (og ikke bare på sykehjem som i dag). Sykehjemmene endres til å tilby korttidstilbud for behandling og opptrening. Langtidsbeboerne, som i hovedsak har nedsatt funksjonsevne og et sammensatt sykdomsbilde, og ofte med demens som hoveddiagnose, vil etter hvert få sitt tilbud i mindre bofellesskap.

Dette vil bidra til et tilbud som er bedre tilpasset den enkeltes behov, samtidig som det blir enklere å få en mer presis kontroll med ressursbruken fordi omsorgstjenestene som blir levert baserer seg på individuelle vedtak. Dermed kan man i større grad tilpasse bemanning etter hvilke behov de som bor i boligene til enhver tid har.

Rindal har redusert antall sykehjemsplasser noe, men er likevel en av de mest institusjonsorienterte kommunene i landet (Notat RO, juni 2018). I 2017 bodde 18 % av innbyggerne over 80 år på institusjon. Ingen eldre bor i bolig med heldøgns bemanning, men det finnes åtte boenheter med heldøgns bemanning for yngre brukere med omsorgsbehov.

Erfaringer fra andre kommuner viser at Rindal kommune har et potensiale til å drive tjenestene innenfor pleie og omsorg mer effektivt, samtidig som tilbudene blir bedre tilpasset hver enkelt bruker.

Befolkningsframskrivingen som er lagt til grunn for planen, antyder et relativt stabilt antall eldre over 80 år i de nærmeste fem årene. Deretter vil antallet øke med om lag 40 personer fram mot 2033, før det faller med 10 personer fram mot 2040. Framskrivninga er usikker, og det er uklart hva dette betyr for dimensjoneringa av tjenestetilbudet for eldre. Det kan se ut til at ei strukturell omlegging fra tradisjonell sykehjemsdrift til mer fleksible tjenester tilpasset den enkeltes behov er hovedutfordringa i eldreomsorgen, og at ei slik omlegging også kan gi bedre fleksibilitet med tanke på tilpasninger til de variasjonene i antall brukere som befolkningsframskrivingen antyder.

Den kommende kvalitetsreformen *Leve hele livet* har eldre over 65 år som målgruppe. Reformen skal medvirke til flere gode leveår, til å bedre pårørendes situasjon, og å bidra til at ansatte opplever å ha et godt arbeidsmiljø der de får brukt sin kompetanse og gjort en faglig god jobb. Rindal kommune må i årene som kommer ta stilling til forslagene i reformen og hvordan det skal arbeides med dette lokalt.

For barn og unge er lett tilgjengelighet til tjenestene viktige. Utfordringer hos barn og unge må både forebygges og avdekkes tidlig for at problemene ikke skal utvikle seg videre. Barn og unge og deres familier må møtes med kompetente og koordinerte tjenester med

tilstrekkelig kapasitet. Helsestasjon og skolehelsetjeneste er styrket ved at det er ansatt helsesøsterressurs i 50 % stilling fra august 2016, i tillegg til ei fullstilling fra før.

Rindal kommune har pr. i dag god dekning med fagfolk innenfor helse- og omsorgssektoren. Gjennom samhandlingsreformen har kommunene fått ansvar for å levere tjenester på mer spesialiserte områder av helsesektoren, som for eksempel kreftomsorg, avansert sykepleie, rusomsorg og psykiske helsetjenester. Fra 2020 er det krav om psykologkompetanse i kommunene, og dette skal gi en nødvendig kompetanseheving i kommunens tjenester innen psykisk helse og rus, og samtidig gi kommunen et viktig verktøy i folkehelsearbeidet. Øyeblikkelig hjelp døgntilbud til mennesker med psykisk helse- og rusproblemer, samt opptrapping til habilitering og rehabilitering er signalisert fra Regjeringen. Det kan bli ei utfordring for Rindal å skaffe kvalifisert arbeidskraft innenfor alle fagfelt i helsesektoren. Rindal kommune ser muligheter for å kunne løse flere krevende helseoppgaver i samarbeid med andre kommuner gjennom helsesamarbeidet SiO.

Det pågår arbeid med en helse- og omsorgsplan, som vil bli en kommunedelplan som dekker fagområdene pleie- og omsorg, helsestasjon, jordmor, skolehelsetjeneste, legetjenesten, psykisk helsetjeneste, fysioterapi, habilitering og rehabilitering. Planen skal vise og foreslå mulige løsninger for framtidens helse- og omsorgstjeneste for Rindal kommune. Utredning og planlegging av helsehus gjennomføres parallelt med denne planprosessen.

Brukermedvirkning er ei forutsetning for å kunne yte gode tjenester. Det er opprettet et brukerutvalg for Rindal helsetun, som skal gi råd til enhetsleder i saker som angår tjenestetilbud, økonomi og velferdstiltak for brukerne.

Flyktninger

Rindal tok imot sine første flyktninger fra Eritrea og Somalia i begynnelsen av 2015. Planen var da å bosette 10 flyktninger hvert år i perioden 2014-2016. Seinere har det kommet mange fra Syria. Våren 2018 utgjør flyktningene og deres familier til sammen 40 personer. På grunn av mindre tilstrømming av nye flyktninger til landet, blir kommuner som Rindal ikke lenger bedt om å bosette nye flyktninger. Det kan likevel komme noen nye gjennom familiegjenforeninger.

Kommunen skal yte hjelp til etablering i egen bolig og følge opp i det videre introduksjonsprogrammet. Dette omfatter bl.a. å gi god samfunnsforståelse, tilbud om språkopplæring og helseoppfølging. Videre skal det utarbeides individuelle planer etter den enkeltes behov og kvalifikasjoner, for at de etter hvert skal kunne få seg trygge arbeidsplasser i nærområdet.

I integreringsprosessen er det viktig med trygge sosiale nettverk ut mot idrett, foreningsliv og den enkelte innbygger i bygda. Det er viktig at alle involverer seg positivt i dette arbeidet.

Det lokale næringslivet må bidra mer til å skaffe praksisplasser og å sysselsette flyktninger. Dette har så langt vist seg å være ganske krevende.

Oppvekst

Barn og unges oppvekstmiljø

Barnekonvensjonen slår fast at barn og unge har rett til å si meningen sin i alt som vedrører dem, og at meningene deres skal tillegges vekt. Rindal kommune setter dette høyt, både innenfor oppvekstsektoren, men også når det gjelder barn og unges medvirkning innenfor andre samfunnsspørsmål. Medvirkning fra barn og unge fungerer også som trening i å delta i det offentlige ordskiftet og kan bidra til at ungdom får et sterkt forhold til heimbygda.

Som en del av planprosessen for kommuneplanens samfunnsdel og arbeidet med oversiktsdokument for folkehelse ble det i mai 2018 arrangert verksted med Ungdomsrådet og med elever ved Rindal ungdomsskole (9. trinn og representanter fra Elevrådet). Her ble det blant annet diskutert hva som er bra med å bo i Rindal, hva som kan bli bedre, nærmiljø/møteplasser, fylkestilhørighet og helse.

Oppsummert mener ungdommene at det som gjør Rindal til et bra sted å bo, er at det finnes mange fritidsaktiviteter for barn og unge her, at det er et trygt og oversiktlig samfunn der man kjenner mange, og at sentrumsområdet er relativt kompakt. Ungdommen etterlyser sosiale møteplasser (spesielt innendørs vinterstid, fristeder for unge og steder med servering), og mener at det er lite å drive med i bygda for dem som ikke er interesserte i sport.

Når det gjelder fylkesbytte, er Ungdomsrådet særlig opptatt av at det fortsatt må være mulig å gå på videregående skole i Surnadal. Identitetsmessig signaliserer ungdommene at de kjenner mer på ei tilhørighet i retning Trøndelag, spesielt ut fra at idretten har vært retta den vegen lenge og at det er Trondheim som oppleves som *byen*. Når det gjelder helse, uttrykker ungdommene at de opplever press på mange områder, inkludert det å føle seg bra nok.

Ungdataundersøkelsen viser at 14 % av ungdommene i Rindal sier at de er mye plaget av ensomhet. Dette er lavere enn både lands- og fylkesgjennomsnittet, men tyder likevel på at det bør gjøres en innsats retta mot disse ungdommene. På den andre sida oppgir 91 % at de har minst én fortrolig venn, noe som er litt over lands- og fylkessnittet. Andelen av ungdommen som er med i en fritidsorganisasjon, ligger på 78 %, godt over lands- og fylkessnittet.

Både ungdommene og deltakerne i møtet med Rindal næringsforum pekte på at det er utfordrende at det finnes få andre organiserte tilbud enn fysiske aktiviteter. Mange faller

utenfor på grunn av lite deltakelse i felles aktiviteter på fritida. Det har tidligere vist seg å være krevende å nå de ungdommene som ikke fra før deltar i fritidsaktiviteter med nye tilbud, men det bør likevel arbeides videre med varierte og inkluderende fritidsaktiviteter og sosiale møteplasser, slik at flest mulig kan finne en arena der de opplever fellesskap og mestring.

Undersøkelsen viser at alkoholinntaket blant barn og unge har gått nedover de siste åra. Flertallet av ungdommene som svarte på ungdataundersøkelsen både i 2014 og 2017, har svart at de ikke drikker eller kun har smakt. Det oppfattes lokalt at tilgangen til narkotika har økt, og at det finnes lite kompetanse på håndtering av personer med rusmiddelmisbruk her. Det er en kommunal oppgave å ta tak i dette.

At foreldre er i jobb og har inntekt, er avgjørende for at barn får en god start i livet. Rindal har lavere inntekter, men også mindre inntektsulikhet enn både fylket og landet for øvrig. Innbyggerne har generelt lav gjeld. De aller fleste ungdommene oppgir i Ungdataundersøkelsen at de opplever at familiene deres stort sett har god økonomi.

Skjermbruken øker blant ungdom, og behovet for bevisstgjøring og utvikling av god dømmekraft er blitt mer tydelig enn før. Hva kan kommunen gjøre med det?

Barnehagene

Barnehagene opplever, på tross av mindre årskull, stor etterspørsel etter barnehageplass. Vi er ikke lenger sikker på at etterspørselen går ned i årene fremover på tross av forventet mindre årskull. Vi planlegger derfor videre drift med tilbud som nå i de tre avdelingene Bolme, Rindal sentrum og Øvre Rindal.

Barnehagene viser stor fleksibilitet ved tildeling av plass og driver virksomheten kostnadseffektivt. Stortinget har gjennom flere vedtak de siste årene satt rammer og forutsetninger for barnehagedrifta. Retten til barnehageplass, makspris, gratis kjernetid/reduert foreldrebetaling, pedagognorm og bemanningsnorm reguleres i lovverket. I 2017 har 90 prosent av barna i Rindal barnehageplass. Vi ligger under landsgjennomsnittet, men nesten 93 prosent av dem som har plass, er i barnehagen 33 timer eller mer per uke. I Rindal har over 48 prosent av de ansatte barnehagelærerutdanning, og kommunen oppfyller kravet i normen ved utgangen av 2017. Ved rekruttering av nye barnehagelærere våren 2018 var tilgangen på søkere god.

Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver trådte i kraft fra 1. august 2017. «En god barndom er viktig i seg selv og for resten av livet. Da må foreldre vite at barnehagen gir barna et godt grunnlag for fremtiden.» (Tidligere kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen). En stor andel av ett- og toåringene går i barnehagen. Det jobbes med å etablere et godt samarbeid med foreldrene, utvikle god kompetanse hos personalet og gode rutiner for en trygg og god start i barnehagen. Det kan være en utfordring å sikre barnas opplevelse av en

trygg og god start i barnehagen, samtidig som vi skal være fleksible ved opptak av nye barn.

Barn i barnehagen skal få medvirke og gi uttrykk for sitt syn i daglige aktiviteter.

Barnehagene må fortsette å jobbe med observasjon og barnesamtaler for å sikre at barnas synspunkter og opplevelser blir tatt hensyn til. Begynnende mobbeadferd kan starte blant barn i barnehagen. Gjennom deltakelse i «inkluderende barnehage- og skolemiljø» vil barnehagens personale tilegne seg ny kunnskap, ferdigheter og evne til å forebygge, kjenne igjen og stoppe begynnelsen av mobbeadferd. Barnehagen skal sammen med foreldre og skolen legge til rette for en god overgang til skole og skolefritidsordning. Barna skal få mulighet til å glede seg til å begynne på skolen. Plan for samarbeid om tilbud til de eldste barna og plan for utveksling av informasjon og kunnskap mellom barnehage og skole skal gjennomgås og forbedres i løpet av prosjektperioden.

Skolen

Elevtallet i Rindal har vært synkende i mange år, men ser nå ut til å stabilisere seg på rundt 230 elever. Det er én klasse på hvert klassetrinn. I 2015 ble det gjennomført en prosess med avklaring av skolestruktur, som førte til at Øvre Rindal skole og Rindal skole ble slått sammen og lokalisert til Rindal skole i sentrum fra august 2016. Ordninga med én barneskole er nå godt innarbeidet og ser ut til å fungere bra.

Kommunene har siden 2015 mottatt øremerkede tilskudd for å sikre særlig høy lærertetthet på 1.- 4. trinn. Økt lærerinnsats og norm for lærertetthet er vedtatt i Stortinget fra høsten 2018. Samtidig står dagens spesialundervisning foran en sannsynlig omlegging, der ekspertgruppen skriver; «det eksisterer i dag et lite funksjonelt og ekskluderende spesialpedagogisk system for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging».

Skolen i Rindal har prioritert høy lærertetthet med to lærere på hvert trinn i flere fag. Det er viktig også videre å opprettholde høy nok lærertetthet for å styrke den tilpassa opplæringa, og holde spesialundervisninga på et lavt nivå.

Skolens læringsresultat og elevenes læringsutbytte er høyt. Vi har hatt solide resultat for både eksamen og standpunkt i flere år. Elevenes grunnskolepoeng og gjennomføring av videregående opplæring er også høy, både når vi sammenlikner oss med fylket og landet. Det kan være en utfordring å opprettholde det høye læringsresultatet. Årskullene varierer mye i antall elever fra år til år, og resultatene vil kunne påvirkes av variasjoner i gruppa. Fra 1. august 2018 ble elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring styrket. Skolens plikt til å handle i mobbesaker er skjerpet og konkretisert gjennom en ny aktivitetsplikt. Barnets beste, med prinsippet om barns rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i saker som berører dem, må ligge til grunn. Det er viktig at skolen sikrer at barnet skal få uttale seg, bli lyttet til og tatt hensyn til i alle saker som omhandler mobbing og andre krenkelser. Gode rutiner og arbeidsmåter må innarbeides i kollegiet i løpet av

prosjektperioden.

Ny overordna del av læreplanverket ble fastsatt fra 1. september 2017. Arbeidet med å fornye læreplan for fagene, fagfornyelsen, er i gang og har som mål å styrke elevenes dybdelæring og forståelse. Nye læreplaner vil være klare for elevene fra høsten 2020. I mellomtida må skolen legge ned mye arbeid for å bli kjent med begrep og intensjoner i ny overordna del og i fagfornyelsen.

Flere av de samme begrepene og områdene som tillegges vekt i ny læreplan, er også brukt i rammeplan for barnehagen. Områder som barnehage og skole må øke sin kunnskap om og jobbe med er folkehelse og livsmestring, medvirkning, demokrati, mangfold, bærekraftig utvikling samarbeid og overganger og digital kompetanse.

Kultur, idrett, friluftsliv og organisasjoner

Kultur i bred forstand er stadig viktigere for folk. Rindalshuset med bibliotek, kino, idrettshall og svømmehall byr sammen med fotballhallen på mange aktivitets-/treningstilbud og har stor betydning som møteplass og for påfyll av opplevelser og kunnskap, samt for fysisk aktivitet. I tillegg har rindalingene tilgang til flere kulturopplevelser hvis de drar til Surnadal, Orkanger eller Trondheim. Dette gjelder teater, konserter og andre større arrangement.

Rindal har et utprega og aktivt idrettsmiljø, med sterke tradisjoner og gode resultater innen ski, lagspill og løping. Tur- og løypenettet er godt utbygd, både sentrumsnært og i fjellheimen. Etableringa av KUL-TUR-STI tilbyr en kombinasjon av kulturopplevelser og friluftsliv med mange aktiviteter langs løypa, som også knytter sentrale deler av Rindal mye tettere sammen. Mulighet for fysisk aktivitet på alle nivå er svært viktig i et folkehelseperspektiv, og det gjelder å videreføre det positive arbeidet og samtidig gjøre det godt kjent for både faste innbyggere og besøkende.

Rindal kommune har i mange år satset stort på museumsarbeid og museumsutvikling. I 2014 sto Rindal skimuseum ferdig. Det har fått en sentral rolle i bygda både kulturhistorisk sett, reiselivsmessig og som kulturarena. Skimuseet har mange besøkende både fra lokalbefolkning og tilreisende, spesielt i sommersesongen. På vinterstid er det ofte gruppebesøk og skoleformidling. Det er viktig at det fortsatt legges ned ressurser og innsats for å opprettholde, og forhåpentligvis øke, posisjonen i besøksmarkedet i åra framover. Det er viktig å opprettholde skimuseets posisjon ved bytte av fylkestilhørighet og eventuell endring av tilknytning til regionmuseum.

Rindal har sammen med Surnadal og Halså i mange år hatt ett vellykket samarbeid gjennom *Kulturskolen på indre Nordmøre*. Dette har ført til et bredere fagtilbud og flere større fagstillinger enn det ville vært ved en egen kommunal kulturskoleløsning. Tendensen de senere åra er likevel at for Rindal sin del er elevtallet synkende, og prosentandelen som

deltar i kulturskoletilbudet, går ned. I 2018 har Rindal 61 elevplasser i kulturskolen, noe som tilsvarer 17% av det totale undervisningstilbudet der (Halsa 21% og Surnadal 62%).

Deltagelsen fra Rindal er brukbar på dans og billedfag, men lav på drama og musikk. Det vil være viktig å snu denne tendensen slik at kulturskoletilbudet når flere grunnskoleelever enn i dag, og at det blir god rekruttering til det aktive kulturlivet innen sceniske uttrykk og billedkunst.

Frivillige lag og organisasjoner utfører viktig og samfunnsnyttig arbeid. De står for positiv nettverksbygging og er en viktig del av kulturlivet og identiteten til bygda, samtidig som de bidrar til at mange har en «plass å høre til». Mye tyder på at det for noen lag/organisasjoner er blitt vanskeligere å rekruttere yngre personer, dette gjelder også til styreverv. Medlemsmassen og ansvarlige i styrene må selv avgjøre behov for fornyelse av aktivitetene.

Bolyst og botilbud for alle aldre

Tilrettelegging for økt bosetting, tilflytting og flere arbeidsplasser har vært ei viktig satsing gjennom mange år. Arbeid med et attraktivt bo- og tettstedsmiljø har også satt Rindal på kartet. "Tid til å leve" med "5-minutter til alt" av servicetilbud er en rettesnor i arbeidet og gir både økt hverdagskvalitet for innbyggerne, godt omdømme for bygda og positiv miljøeffekt. En prioritert del av dette arbeidet har vært å utvikle nye boligtilbud i Rindal sentrum. Dette omfatter nye eneboligtomter på Seljebrekka og nye utleieboliger på flere steder i sentrumsområdet. Kommunen ønsker å legge til rette for at private utbyggere kan bygge nye boliger og så både leie ut og selge. Bosetting av flyktninger har i en periode medført et mye større boligbehov enn før.

Kommunen ønsker også å legge til rette for at alle skal oppleve at de mestrer sine hverdagsutfordringer og at de kan bo lengst mulig i egen bolig, også etter hendelser som har ført til nedsatt funksjonsnivå.

I 2018 er det vedtatt en omfattende boligpolitisk plan for alle sider av boligarbeidet.

Høttrindalinger

Av de ca 900 hytteeierne i Rindal kommer de fleste fra andre kommuner. Mange er utflytta rindalinger eller har slektstilhørighet her. Etter hytteundersøkelsen i 2018 vet vi ganske mye om dem. Det er viktig å legge til rette tilbud og gjøre det attraktivt for at høttrindalinger skal delta i aktiviteter og samfunnsliv i bygda. De utgjør en stor ressurs for bygda gjennom at de benytter lokale butikker og tjenester. I tillegg kan flere av dem inviteres til å bidra med sin kompetanse inn i næringslivet i Rindal. Se mer om dette under kapitlet «Næring». I dag bruker hyttefolket de lokale helse- og omsorgstjenestene i beskjeden grad.

Kommunal infrastruktur og beredskap

Rindal kommune har en relativt stor kommunal bygningmasse pr. innbygger, noe som er

krevenne når det gjelder drift og vedlikehold. Ut fra klima- og energiplanen fra 2010 er det gjort en innsats for å redusere energiforbruket i kommunale bygg. Vi står, som tidligere omtalt, framfor ei betydelig omstilling av tjenestetilbudet innenfor helse- og omsorgssektoren. I forbindelse med den pågående prosessen med helse- og omsorgsplan, skal det vurderes hvilke bygningsmessige behov denne omstillinga medfører og hvordan dette kan løses med tanke på tilpassinger av eksisterende bygningsmasse og nybygg. Det har også vist seg krevende å dimensjonere antall kommunale utleieboliger, blant annet på grunn endringer i påtrykk for bosetting av flyktninger.

Når det gjelder vann og avløp, har Rindal kommune et relativt lite kommunalt nett, der en har hatt ei jamn takt med utskiftning av rør. Det er også gjennomført oppgradering av kommunalt renseanlegg de siste åra. En har utfordringer med mange spredte avløpsanlegg som til dels ikke er godkjente. Det er også behov for å etablere ei ordning for mottak av slam fra fritidseiendommer.

Rindal samarbeider med Surnadal om brannsjefstilling. Foruten oppdrag knyttet til brann, rykker brannvesenet blant annet ut på ulykker, hjertestans, alvorlige voldshendelser og redning i elv og vann. Et kommende lovkrav om tre hele stillinger i kommunale brannordninger har utløst et utredningsarbeid for framtidig samarbeid med Heim, Aure og Surnadal. Dette er nærmere omtalt i kapittel 3, Rindal i Trøndelag.

Klimatilpasning og samfunnssikkerhet

Utslipp av klimagasser fører til økning av den globale gjennomsnittstemperaturen, og konsekvensene av dette kan bli alvorlige, både for menneskene og naturen. Vi ser allerede en tendens med mer ekstremvær og hendelser som ras/skred, tørke og flom.

Reduksjon av klimagasser krever forpliktelser og tiltak både på internasjonalt og nasjonalt nivå, men må også tas på alvor innenfor kommunenes ansvarsområder. Eksempelvis har kommunen som planmyndighet et ansvar for å ivareta en samordnet areal- og transportplanlegging som bidrar til minst mulig transportbehov. Rindal har et relativt spredt bosettingsmønster der mange er avhengige av bil. Likevel er sentrumsområdet kompakt, slik at de som bor og arbeider der, har mulighet til å ferdes til fots eller på sykkel. Dette er en viktig kvalitet ved Rindal sentrum, også i et klimaperspektiv, som må tas vare på i framtida. Rindal kommune må i årene som kommer både finne sin rolle i arbeidet for mer klimavennlige løsninger og tilpasse egen virksomhet til klimaendringer.

Klimaprofil for Møre og Romsdal (Norsk Klimasenter 2017) er et kortfatta sammendrag av klimaet, forventede klimaendringer og klimautfordringer i Møre og Romsdal. Rapporten konkluderer med at klimaendringene i regionen særlig vil føre til behov for tilpassing med tanke på kraftig nedbør og økte problemer med overvann, endringer i flomforhold og skred.

Det er utarbeidet en overordnet risiko- og sårbarhetsanalyse for Rindal kommune, som skal ligge til grunn for kommuneplaner, beredskapsplaner, kriseplaner, reguleringsplaner og byggesaker. ROS-analysen identifiserer uønskede hendelser og avklarer tiltak som skal møte utfordringsbildet til kommunen. I analysen er særlig flom framhevet som en aktuell uønsket hendelse relatert til klimaendringer. Flomsoner er kartlagt for Surna fra Rindal sentrum og nedover til Surnadal. 200-årsflommen legges til grunn når det blir vurdert om arealer er egnet til utbygging. Det vil stort sett være dyrka mark og naturarealer som blir berørt av flom. Nær Rindal sentrum er et areal som er vist til næringsområde, berørt av prognoseområde for 200-årsflom. Dette er vist som hensynssone på plankartet og med tilhørende bestemmelse om at arealet skal fylles opp slik at det bli 0,5 m høyere enn nivå for 200-årsflommen før det kan gis tillatelse til utbygging.

Ut over flom er følgende hendelser vurdert som aktuelle hendelser i ROS-analysen:

- Snøskred med personskade
- Strømbrydd over tid
- Vannmangel
- Akutt forurensing i landbruket
- Trafikkulykke
- Brann i skole og barnehage
- Brann på Helsetunet/ omsorgsboliger
- Hacking på kommunens IKT-system
- PLIVO – ekstraordinære hendelser

Oppbygging av dagens samfunn er sårbart, og det meste av samfunnsaktiviteter er basert på at teknologien virker til enhver tid. Dette gjelder internett, mobilnett, strømforsyning osv. Kommunene har en sentral rolle i arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap. Rollen er tydeliggjort gjennom kommunal beredskapsplikt, og pålegger kommunen å arbeide helhetlig og systematisk med samfunnssikkerhet og beredskap. Plikten understreker også kommunens viktige rolle som samordner og pådriver i samfunnssikkerhetsarbeidet. Kunnskap om risiko og sårbarhet er vesentlig for å redusere sannsynligheten for at en uønsket hendelse inntreffer, og for å redusere konsekvensen dersom den inntreffer.

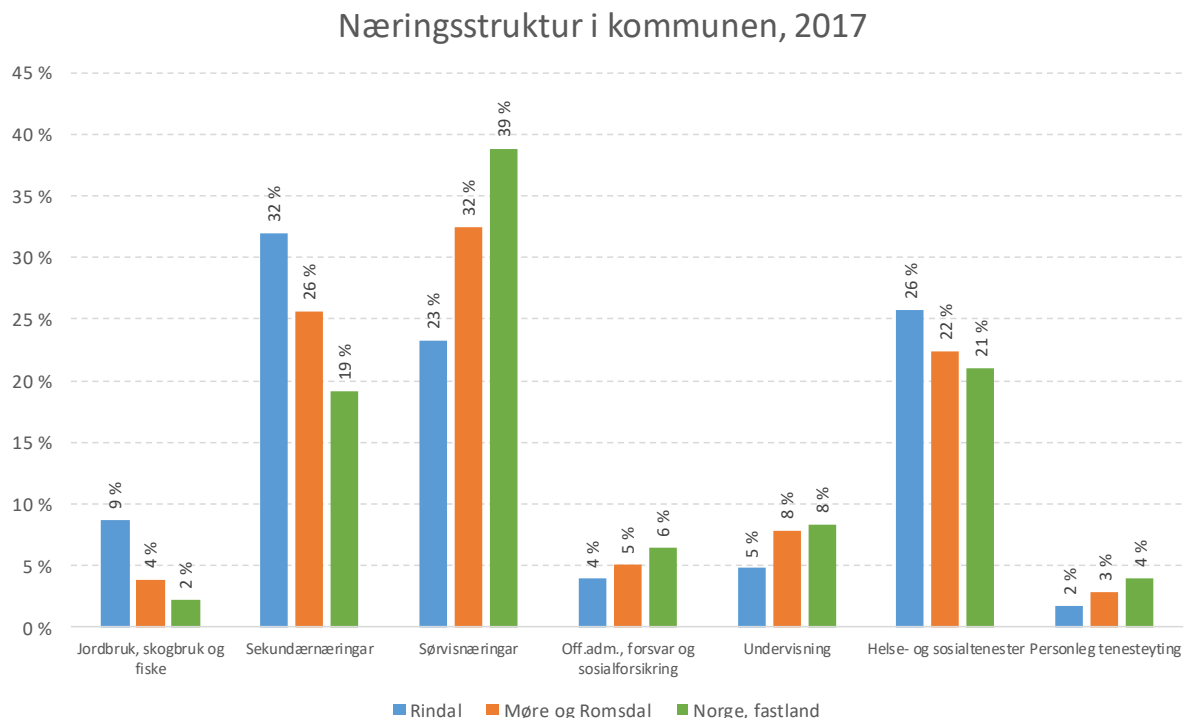
Arealplanlegging er det viktigste verktøyet vi har for å styre samfunnsutviklinga, og tilpasninger til og konsekvenser for klimaendringer må vurderes i alle faser av planlegginga. Vi må gjennom overordna planlegging sikre at det ikke blir tilrettelagt for utbygging i områder som er utsatte for naturfare.

Rindal kommune må, sammen med andre, arbeide for økt aktsomhet og kunnskap om klima og samfunnssikkerhetsspørsmål. Det er i 2018 ansatt skogbruks- og miljørådgiver i Rindal kommune. Koordinering av kommunens innsats for miljø- og klimatilpassing av sin virksomhet er et ansvarsområde som ligger til denne stillinga.

NÆRING

Hva kjennetegner næringslivet i Rindal i dag, og hva må vi gjøre for å utvikle det lokale næringslivet videre?

Rindal er kjent som en landbruks- og industrikommune med en solid og klar miljøprofil. Gjennom 1990-tallet utviklet møbelindustrien og annen treindustri seg til å bli den største enkeltnæringa i bygda. Sysselsettingen i primærnæringene utgjør i 2017 om lag 9 prosent av antall sysselsatte, mens sekundærnæringene med industriarbeidsplasser utgjør omkring 32 prosent. Sysselsettingsandelen innen servicenæringer er på om lag 23 prosent og er vesentlig mindre enn i nabokommunene.

Sysselsatte etter næring (Fylkesstatistikk Møre og Romsdal 2017, Møre og Romsdal fylkeskommune)

Kommunestyret vedtok Næringsplan for Rindal kommune 3.5.2017. Planen har som overordna mål å legge til rette for verdiskapning og vekst, både når det gjelder innbyggere, næringsliv og livskvalitet. Planen definerer konkrete tiltak, der ansvaret for gjennomføring er fordelt på aktører i næringslivet, i organisasjoner, og offentlige myndigheter.

Møte med Rindal næringsforum

Det er et godt utvikla samarbeid mellom kommunen og Rindal næringsforum. Som en del av planprosessen for samfunnsdelen og arbeidet med oversiktsdokument for folkehelse deltok Rindal kommune i et møte i forumet i mai 2018. Her ble det orientert om de to prosjektene og invitert til diskusjon om skifte av fylkestilhørighet, utfordringer og muligheter for

næringslivet og helse/arbeidsmiljø.

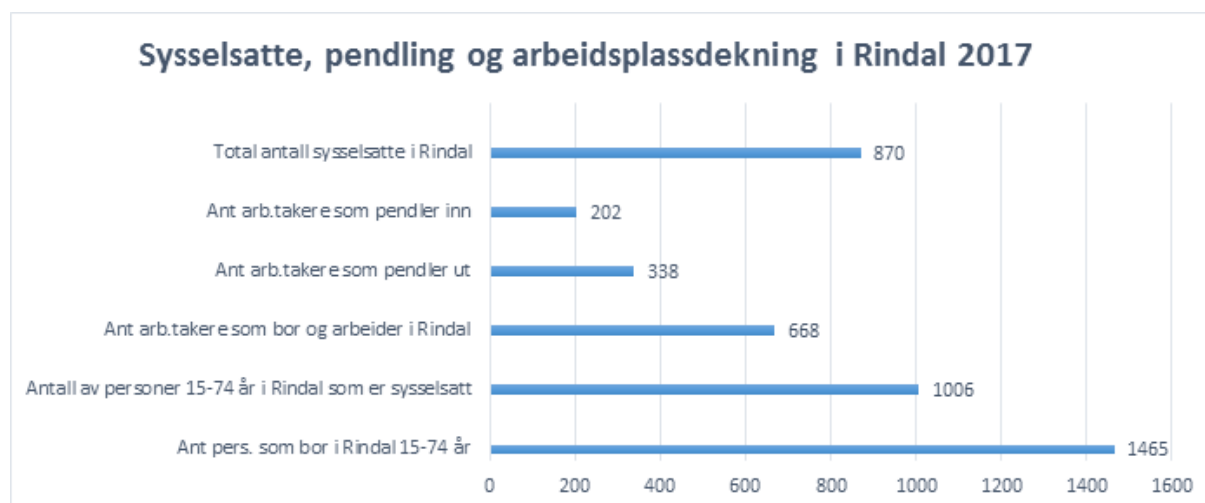
Når det gjelder fylkestilhørighet, gav deltakerne i næringsforumet uttrykk for at dette ikke betyr så mye for næringslivet. Bedriftene har fra før både samarbeidet og profilert seg på begge sider av fylkesgrensa, og det vil de fortsette med.

De fremste utfordringene for næringslivet er ifølge forumet mangel på arbeidsplasser for kvinner og folk med høyere utdanning. Det er lite nyskaping i næringslivet, samtidig som utviklinga skjer fort. På den andre sida har Rindal lav arbeidsledighet og et stabilt næringsliv med få konkurser. Forumet mener at lokalsamfunnet må legge mer vekt på dialog med ungdom mellom 20 og 30 år med tanke på å stimulere til bosetting. Konseptet «Tid til å leve», og det kompakte sentrumsområdet (femminuttet) får fram noe reelt og unikt ved Rindal, og dette må brukes aktivt for å markedsføre bygda. Næringslivet i Rindal signaliserer også at de ønsker å bidra til å bygge opp et regionalt tyngdepunkt sør for Trondheim. Forumet mener at Rindal har et for dårlig tilbud når det gjelder servering, og at dette gjør at det finnes få nøytrale møtesteder. Dette kan være utfordrende for innflyttere, i og med at mye av den sosiale kontakten foregår hjemme hos folk eller gjennom fritidsaktiviteter for barn.

Når det gjelder helse i arbeidslivet, mener næringsaktørene at de kan bidra til godt arbeidsmiljø og god helse gjennom forebyggende tiltak som for eksempel tilbud om trening og fysioterapi for sine ansatte. Bedriftene erfarer at arbeid i faste rammer er et godt tiltak for ungdom som er i ferd med å falle utenfor, og de ser at de kan bidra ved å tilby arbeid i slike situasjoner.

Syssetting – næringsstruktur

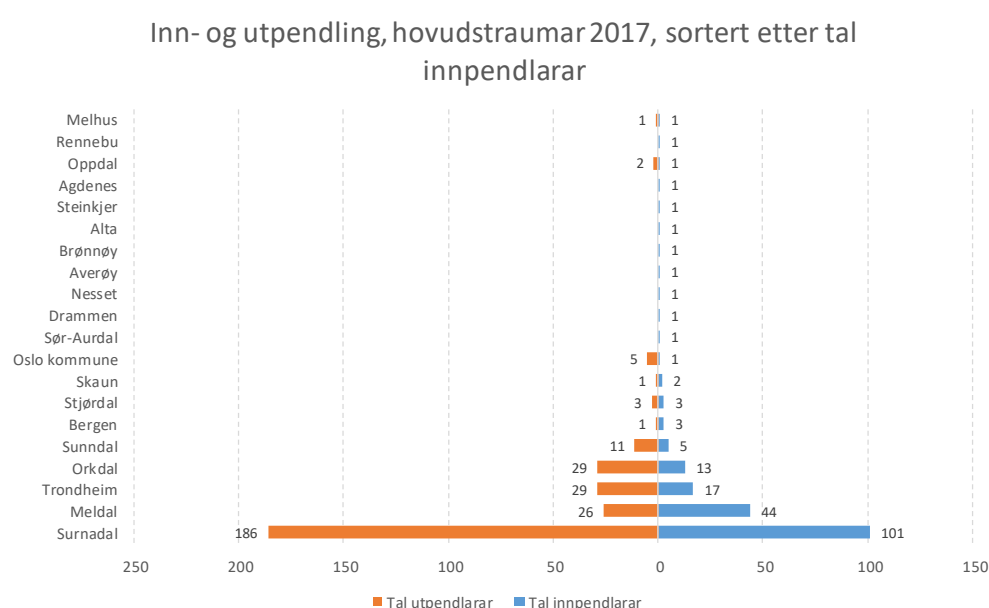
Rindal har underskudd på arbeidsplasser, og derfor ganske stor utpendling. Tall fra SSB viser at pr. 4. kvartal 2017 var 1006 personer mellom 15 og 74 år bosatt i Rindal og i arbeid. Av disse pendler 338 personer ut av bygda, mens 668 arbeider innenfor bygdas grenser. Rindal har ei arbeidsplassdekning på om lag 86 %, og syssettinga her avhenger derfor også av arbeidsmarkedet i nabokommunene.

Sysselsatte, pendling og arbeidsplassdekning i Rindal 2017. Kilde: tall fra SSB tabell 11618 og 11616. Figur fra oversiktsdokument folkehelse, Rindal kommune 2018

Surnadal og Rindal utgjør en naturlig felles bosteds- og arbeidsplassregion. For rindalinger er Surnadal den viktigste arbeidsplasskommunen utenbygds med 186 pendlere. I dette tallet inngår imidlertid ca 40 avløysere som både bor og arbeider i Rindal, men som har registrert arbeidssted i Surnadal. For surnadaling er Rindal den nest viktigste arbeidsplasskommunen utenbygds etter Sunndal.

Arbeidsledigheten i Rindal har vært under gjennomsnittet for både Møre og Romsdal og Norge i sin helhet gjennom perioden 2012-16. Videre for 2017 ligger Rindal (0,9%) fortsatt lavt i forhold til fylket (2,4%) og landet (2,3%).

Hovedstrømmer for pendling til og fra Rindal (Fylkesstatistikk Møre og Romsdal 2018, Møre og Romsdal fylkeskommune)

Overskriftene videre i dette kapitlet om næring tilsvarer hovedtemaene i Næringsplan for Rindal, som ble vedtatt i 2017.

Videreutvikling av jordbruk og skogbruk med tilleggsnæringer

Landbruket i Rindal har tradisjonelt hatt et sterkt fagmiljø, men utfordres nå av at flere legger ned produksjonen og leier bort jorda. Dette skjer også på større bruk, særlig i forbindelse med generasjonsskifte. De gjenværende brukene som leier jorda, får dermed et stort produksjonsgrunnlag. De kan få problemer med å opprettholde produksjon av kjøtt og melk på grunn av uforutsigbarhet i driftsgrunnlaget. Økt andel leiejord med kortsiktige leieavtaler fører til at nødvendige investeringer i driftsbygninger blir krevende. Det er nødvendig å arbeide for langsiktighet i driftsforholdene og da bør leiekontraktene være over 10 år, som er lovkravet i forhold til driveplikten. Det bør dessuten bli legitimt å selge gårder der det ikke er utsikt for videre drift innen familien.

Fra januar 2008 til januar 2015 har antallet aktive gårdsbruk gått ned fra 123 til 84. Det er en nedgang på nær 32 %, og det er sannsynlig at nedgangen vil fortsette. Antall brukere med sau har også gått mye ned. Det er nå 24 sauebønder med i gjennomsnitt 52 vinterføra sau. Av disse driver 17 bare med sau.

Reindrifta i Trollheimen foregår i Norges sørvestligste område med sørsamisk tamreindrift. Den er tuftet på ei særlov for Trollheimen fra 1987, samt på frivillige avtaler og eksproprierte rettigheter til beite. Drifta er organisert gjennom Trollheimen Sijte, der fem andelshavere samarbeider om ei drift med 1600 dyr i vinterflokk.

I Rindal er det inngått frivillige avtaler med grunneierne. Reinbeitearealene forvaltes gjennom kommuneplanens arealdel som tar hensyn til reindrifas behov for framtidig beiteareal. Det er områdene sør for Romundstadvegen (fv 341) som er omfattet av beiteavtaler og tilhører primærområdet for reindrift.

Som del av planprosessen for samfunnsdelen ble det i mai 2018 avholdt et dialogmøte med Trollheimen Sijte. Reineierne ga uttrykk for at de opplever å ha god dialog med grunneiere og andre aktører i Rindal. Reineierne ser tidsperspektivet for gjeldende Trollheimslov som kort med tanke på generasjonsskifter og det å kunne planlegge drifta for framtida. De ønsker derfor at det tas aktive grep for å videreføre eller utvikle det juridiske grunnlaget som ligger i loven, videre inn i framtida. Rindal kommune ga i møtet uttrykk for at en ser arealbruken i Helgetunmarka som tilstrekkelig avklart gjennom kommuneplanens arealdel vedtatt i 2014.

Næringsutvikling for eksisterende bedrifter

I Rindal finnes det i overkant av 100 små og mellomstore bedrifter og foretak samt knapt 100 gårdsbruk. Det er tøff konkurranse innen industrien, som i hovedsak har sitt utspring fra

lokale gründere. Flere sliter med lav inntjening. Dette har ført til at noen har flyttet en del av produksjonen til lavkostland, mens andre deler av produksjonen og administrasjonen fortsatt er i Rindal. Dette er en generell trend i Norge. Det er imidlertid god "gründerkultur" i Rindal med evne og vilje til å arbeide hardt. Dette gjelder også arbeidstakere. Denne stå-på-viljen må også omsettes i nødvendige omstillinger, fra gårsdagens til morgendagens bransjer og næringer. Rindalshytter er et godt eksempel på en bedrift som orienterer seg mot nye krav i markedet. El-Watch utvikler høyteknologiske produkter for nye markeder.

Tiltak for nyetablerere/gründere

I næringsplanen er det tatt inn særskilte tiltak retta inn mot nyetablerere og gründere. Kommunen har gjennom det såkalte Hoppid-programmet formidla øremerka midler fra fylkeskommunen som bistand til nyetableringer i den første fasen. I tillegg skjøter kommunen på med egne midler. Etter overgangen til Trøndelag må det etableres et nytt grunnlag for å finansiere slike tiltak. Søknadsprosedyren og krava som stilles, bør fortsatt være enklere enn for vanlig næringsstøtte. Også Nav rår over tiltak for arbeidsledige som ønsker å etablere ny virksomhet.

Andre viktige tiltak er fadderordninger, kontorfellesskap og mobilisering ute i grendene. Rindal næringsforum, Stiftelsen Lokalt Løft og Rindal sparebank er lokale samarbeidspartnere.

Videreføring av omdømmearbeidet «Tid til å leve»

En vesentlig del av utviklingsarbeidet i Rindal har bestått av et bredt omdømme- og profileringsarbeid som skal fylle visjonen «*Rindal – tid til å leve*». Denne visjonen ble i sin tid skapt i samråd og samarbeid med det lokale næringslivet, som et alternativ til en tiltenkt revisjon av kommunens næringsplan. Utgangspunktet har vært at innbyggertallet er viktig for å opprettholde både kommunal tjenesteyting, næringsaktivitet og kultur-/fritidsaktiviteter. Stedets attraktivitet med positiv tettstedsutvikling og gode boligtilbud anses som viktig for å få flere innbyggere. Slik vil også arbeidsplassvekst i nabokommuner og gode kommunikasjoner kunne gi positiv effekt for bosetting i Rindal.

Tiltak for reiseliv, kulturbasert næring og servicebedrifter

Reiselivsnæringa er relativt beskjedne. Med Trollheimen som merkevare er det muligheter for nyskaping og videreutvikling av eksisterende bedrifter. Det settes høye krav til reiselivet i dag, ikke minst til mat og opplevelser, og det er viktig å innfri forventninger i markedet. Det er også nødvendig å få til samarbeid mellom reiselivsbedrifter, gjerne også utenfor Rindal. Bedriften iTrollheimen og den lokale organisasjonen «Opplev Rindal» er positive tilskudd til de tilbudene som finnes fra før.

Hytteundersøkelsen i 2018 viste at hyttefolk utgjør en stor ressurs for bygda gjennom at de benytter lokale butikker og tjenester. Det kan være mye å hente ved å tilby nye tjenester

og produkter til betalingsvillige høttrindalinger. Det er også viktig at bygdefolket sjøl bruker og støtter opp om det lokale handels- og serveringstilbudet.

Samferdselstiltak for folk og næringsliv

Flyplass

Værnes er og vil være flyplassen for rindalingene. En avstand på ca 130 km på delvis god veg anses som akseptabelt.

Fergeavløsningsprosjekter

Fergefri kryssing av Todalsfjorden og/eller Halsafjorden på E39 vil styrke kommunikasjonene på Nordmøre og utvide arbeids- og boligmarkedet i regionen.

Fylkes- og kommuneveger

Fv 65 er den viktigste vegen for rindalingene. I tillegg til persontransport mellom Nordmøre og Trøndelag er vegen svært viktig for godstransport. En stor del av vareleveransene fra Nordmøre fraktes via Fv 65 med vogntog videre via Berkåk/Ulsberg og Elverum til Østlandet. Derfor er Fv 700 gjennom Meldal og Rennebu og Rv 3 gjennom Østerdalen også viktige veger for Rindal. Vegen til Berkåk har flere trafikkfarlige punkter/strekninger og framkommeligheten er for dårlig.

Det pågår et arbeid med konseptvalgutredning for Orkdalspakken, der både E39, fylkesveg 65 og fylkesveg 700 var ment å inngå. Konseptvalgutredninga var ment å skulle ta stilling til hvordan transportbehovet i de ulike trafikkkorridorene skal løses og hvilken standard som skal legges til grunn for videre planlegging. Rindal kommune må, sammen med de andre berørte kommunene, ta en aktiv rolle både i planprosessene knyttet til vegprosjekter og i arbeidet opp mot fylkeskommunene og Statens vegvesen med å få prioritert prosjektene.

Flere strekninger på de lokale fylkesvegene er ikke i særlig god stand, og det er viktig å arbeide for bedre vedlikehold på disse vegene. I kommunens nye trafiksikkerhetsplan fra 2017 er ny Holte bru og busslommer på Sunna de høyest prioriterte tiltaka på fv 65. For andre fylkesveger topper utbedring av fv 340 ved Djupdalen foran flere strekninger med gang- og sykkelveg.

Buss

Mørelinjen har fire daglige avganger i begge retninger på hverdager, noe mer på fredag og noe mindre på lørdag. Det er daglig skoleskyss til og fra videregående skole i Surnadal. Når Rindal blir en del av Trøndelag, forventer kommunen at det etableres daglig skyss til og fra videregående skoler i Meldal og Orkdal i tillegg til dagens ordning med skyss til Surnadal.

Det foregår ei betydelig arbeids- og skolependling fra Rindal til både Surnadal og til

Orkdalsregionen. Dagens rutetilbud er lite tilrettelagt for arbeidspendling til Orkdal og Trondheim. Skifte av fylke vil medføre at behovet for kollektivtransport langs denne akse øker ytterligere. Kommunen ønsker at det etter hvert blir etablert ei morgenrute fra Surnadal til Trondheim, slik at folk i Rindal og Surnadal kan ta buss til arbeid og skole på strekningen Meldal-Trondheim eller nå en tidlig flybuss til Trondheim Lufthavn. Videre ser kommunen gjerne at det kommer ei ny kveldsrute fra Trondheim til Surnadal, som går seinere enn dagens ruter. Begge disse bør komme i tillegg til dagens rutetilbud.

Jernbane

Nærmeste jernbanestasjon er Berkåk. Fv 65 og fv 700 er også viktige i denne sammenhengen.

Digital kommunikasjon – bredbåndsdekning

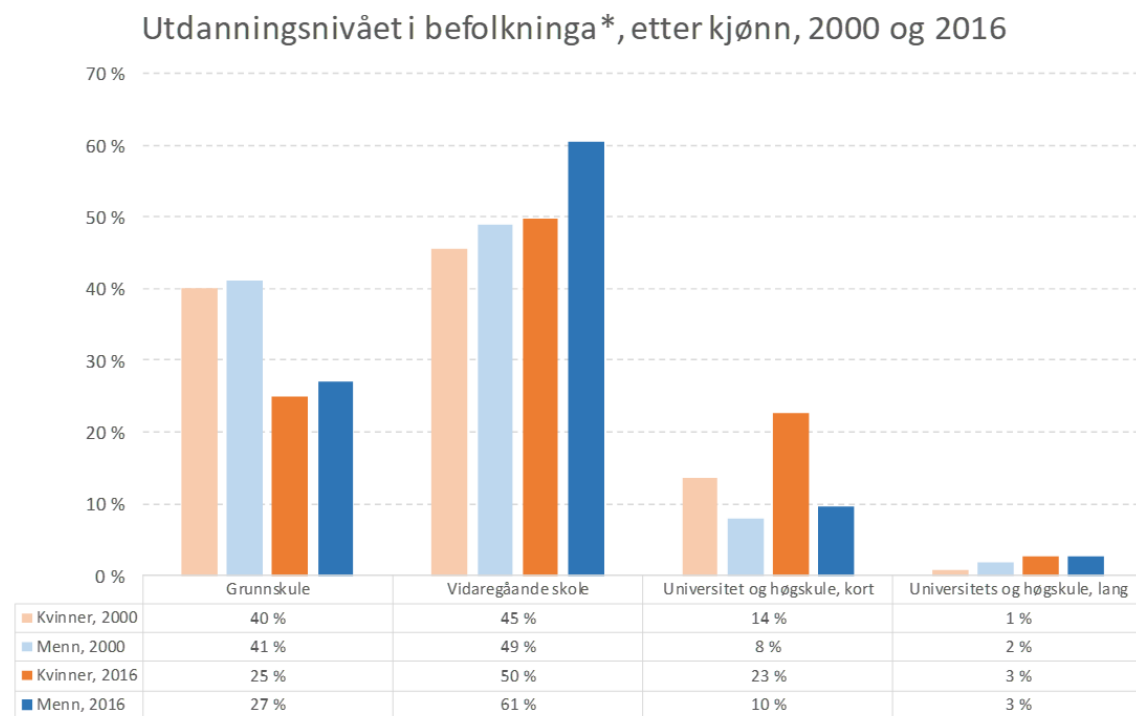
Tilgang til bredbånd er en av de viktigste faktorene for å kunne opprettholde bosetting i distriktene. Alle husstander i Rindal har i dag tilbud om bredbånd gjennom Telenor og Svorka Aksess. Utfordringen framover er at kravet til båndbredde øker. Bedre kvalitet krever overgang fra radiobasert bredbånd til fiberutbygging. Forholdsvis spredt utbygging i Rindal gjør at det blir krevende å forsyne alle husstander med fiberbredbånd. Det er også tvilsomt om dette vil være lønnsomt. I utkantstrøkene av Rindal kan det derfor etter hvert bli nødvendig med statlig eller kommunalt støttede prosjekter for å realisere fiberutbygging. Det kan også komme etterspørsel om bredbåndstilkobling fra hytteeiere i enkelte områder.

Utdanning, rekruttering og kompetanseheving

I dagens samfunn er kvalifisering til arbeidslivet viktig. Svært mange tar spesialisert og høyere utdanning. Samtidig er næringslivet og offentlig forvaltning og tjenesteyting avhengig av kompetent arbeidskraft. Tilgang på kompetansesarbeidsplasser er dessuten viktig for å få tilflytting av yngre familier. Men det er også stor etterspørsel etter kompetanse fra yrkesretta utdanning, både innen en del av produksjonsindustrien og i ulike former for tjenesteyting. Det kan dessuten være mange potensielle etablerere i gruppen med yrkesfaglig utdanning. Skolen i Rindal satser på etablereropplæring og elevbedrifter, noe som kan gi grunnlag for nye bedriftsetableringer på sikt.

Den største andelen av folk som er bosatt i Rindal (per 2017), har tatt videregående/yrkesfaglig utdanning (874 personer). Den nest største gruppa er de som har fullført grunnskolen (452 personer). 338 personer har fullført universitets og høyskolenivå (kort og lang utdanning). Trenden for å ta høyere utdanning (spesielt kort utdanning) har vært svakt økende helt siden slutten av 1980-tallet.

Gjennom sommerjobb for ungdom og lærlingplasser forsøker kommunen å bidra til gode relasjoner mellom ungdommen og arbeidslivet i bygda.

*Utdanningsnivået i Rindal i 2000 og 2016 i prosentvis andel av befolkninga. *Befolkninga er regnet som de som er 16 år og eldre, i.e. etter grunnskole. Fagskole er inkludert i vidaregåande skole. (Fylkesstatistikk Møre og Romsdal 2017).*

Kommunens rolle i næringsutviklingsarbeidet og i lokalsamfunnet

Kommunen har en tilretteleggerfunksjon og skal være pådriver i spørsmål om offentlige veger og infrastrukturtiltak. Som arealforvalter og planmyndighet etter plan- og bygningsloven skal kommunen legge til rette for arealer til industri og andre næringer. Ferdig opparbeidet industriareal finnes i Brønstadøyan. I tillegg finnes utleielokaler som passer til små og mellomstore bedrifter. Kommunen bruker Rindal Utviklingsfond som en motor i næringsarbeidet ved å gi tilskudd og lån til etableringer og utvikling i eksisterende bedrifter.

Det er viktig at Rindal Næringsforum kan være kontaktledd og partner med kommunen i arbeidet med tilrettelegging.

Kommuneorganisasjonen er selv en viktig arbeidsplass for mange yrkesgrupper, men sliter i perioder med å rekruttere visse typer kompetent arbeidskraft. På noen fagområder er det sannsynlig at det ville være lettere å rekruttere fagfolk til en større kommune eller til interkommunale enheter.

Kommunen må også sies å være den viktigste aktøren i arbeid med å utvikle bygda videre. At det finnes en lokal kommuneorganisasjon med de arbeidsplassene som naturlig hører til der, er på mange måter med på å definere bygder som Rindal. Det er ikke lett å se hvem som kan fylle denne rollen i ei annen tid med en annen kommunestruktur.

RINDAL I TRØNDELAG

I forbindelse med Kommunereformen har kommunestyret vedtatt at Rindal skal bestå som egen kommune og at en skal søke om å bytte fylkestilhørighet fra Møre og Romsdal til Trøndelag. Fylkesbytte ble vedtatt i Stortinget i juni 2018 med virkning fra 1. januar 2019. Rindal går dermed framtida i møte som en relativt liten distriktskommune sørvest i Trøndelag. Hvordan skal Rindal kommune arbeide for å fortsatt gi rindalingene et godt offentlig tjenestetilbud? Hvilke grep må vi gjøre for å få til ei positiv utvikling for rindalssamfunnet? Og hva må vi gjøre for at Rindal skal bli en integrert del av Trøndelag?

Bakgrunn

Siden kommuneplanens samfunnsdel sist ble revidert, er det i to omganger gjort vedtak om å bestå som egen kommune (kommunestyret 22.6.2016 og 14.12.2016). Kommunestyret har også gjentatt sitt ønske om å gå inn i det sammenslåtte trøndelagsfylket og sendt søknad om det, som nå er innvilget.

Det er viktig å avdekke på en systematisk måte hvilke formelle endringer som må gjennomføres. Dette gjelder både lokalt i Rindal, opp mot de to fylkeskommunene, mot fylkesmennene og mot mange andre offentlige organer.

Overflytting til Trøndelag fører med seg behov for å arbeide for gode lokale tilbud innen fylkeskommunale tjenester som videregående skole med tilhørende skyssordninger, tannhelse, kollektivtransport, fylkesveger og regionalt utviklingsarbeid.

Videre må kommunen sørge for å tilpasse sine interkommunale samarbeid på mange tjenesteområder til en situasjon med tilhørighet til Trøndelag. Noen ordninger kan trolig fortsette som i dag med kommuner i Møre og Romsdal, mens det for andre vil være naturlig eller påkrevd å etablere nye ordninger i Trøndelag.

Etter hvert vil det trolig være tjenlig å trappe ned omfanget av ordninger på Nordmøre og konsentrere seg om å få til gode løsninger med Orkland eller større deler av Trøndelag. På den måten vil Rindal framstå som en mer troverdig og helhjerta partner. Fylkesmannen i Trøndelag har på et møte i juni 2018 advart mot "shopping" av tjenester og de negative effektene det kan komme til å ha for kommunens omdømme etter fylkesbyttet. For kommunen er kvaliteten på tjenestetilbudet aller viktigst.

Hvordan skal Rindal bli en integrert del av Trøndelag?

Å skifte fylke er trolig mer prosess enn utredning. Det gjelder å skape felles forståelse lokalt for utfordringer og mulige strategier. Videre må Rindal både bevare og etablere nye gode relasjoner til både fylket en forlater og fylket en kommer til.

Det er viktig å sørge for god informasjon til innbyggere, folkevalgte og ansatte gjennom hele prosessen.

Trøndelagsplanen 2018-2030 er fylkets overordnede plan, som gir mål og strategisk retning for utviklingen på sentrale samfunnsområder. Den er på høring i 2018 og er blitt til gjennom brede prosesser med mange aktører, både kommunene, organisasjoner, næringsaktører, forsknings- og utdanningsinstitusjoner, ungdommens fylkesting og andre.

Trøndelagsplanen uttrykker i hvilken retning en vil at Trøndelag skal utvikles, og hvor en vil at Trøndelag skal være i 2030. Visjonen for Trøndelag, *Vi skaper historie*, sier at ambisjonene er store.

De valgte innsatsområdene *Bolyst og livskvalitet; Kompetanse, verdiskaping og naturressurser; Regionale tyngdepunkt og kommunikasjoner* synliggjøres gjennom i alt ni prioriterte retningsmål for utviklingen, som skal være balansert for hele Trøndelag.

Rindalingene må regne med at det kan ta noe tid å bli fullverdige trøndere. De uformelle prosessene, det å bli kjent med alle de nye menneskene, vil kanskje vise seg å være vel så krevende som formelle tilpasninger. I en overgangsperiode vil det være nødvendig å vinne innpass i Trøndelag samtidig som en bevarer de nåværende kontaktene i Møre og Romsdal. Dette kan vise seg å bli ganske arbeidskrevende.

Det vil trolig hjelpe å gjøre seg godt synlige som trøndere fra første stund, på alle samfunnsområder. Nettverka som rindalingene allerede har i Trøndelag, må utvikles videre.

Det kan vise seg å være utfordrende at de nærmeste nabokommunene i Trøndelag akkurat nå bruker nesten alle sine krefter på å gå sammen i nye Orkland kommune. Det vil være avgjørende for Rindal å etablere gode relasjoner til Orkland. Det er løpende kontakt gjennom regionrådet og uformell kontakt særlig med lederen i fellesnemnda. Dessuten er det holdt møte med prosjektlederen og lederen i fellesnemnda.

Rindal har i mange år vært medlem av to ulike regionråd; på Nordmøre og i Orkdalsregionen. Det er trolig naturlig å avslutte medlemskapet i Orkide-regionrådet samtidig med at Rindal bytter fylke. Dette gjelder ikke IKT-samarbeidet i IKT Orkide, som bør fortsette og videreutvikles, etter som det ikke finnes gode alternativ.

For de fleste tjenestene på helseområdet er Rindal allerede for trøndere å regne, med unntak for psykisk helsevern.

Kommer det nye endringer i kommunestrukturen?

Fra regjeringshold kommer det stadig signaler om at prosessen omkring endring av kommunestrukturen vil fortsette, med sikte på å få et mer ensarta mønster enn det som ble oppnådd i den første omgangen. Ei hovedbegrunnelse fra det holdet i 2018 er det kommende misforholdet i små kommuner mellom tallet på eldre med omsorgsbehov og tallet på folk i yrkesaktiv alder.

At prosessen fortsetter, ble også bekrefta i vedtaks form ved Stortingets behandling av kommune-proposisjonen våren 2018.

Fylkesmannen i Trøndelag gikk samtidig inn for å støtte et innbyggerinitiativ om overføring av deler av Rennebu til Oppdal dersom de to kommunene ikke vedtar å slå seg sammen innen tre år. I tilrådinga om kommunestruktur i 2016 gikk fylkesmennene i Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal inn for at Rindal etter ei overflytting til Trøndelag innen ganske få år bør bli en del av nye Orkland kommune.

Det er derfor grunn til å tru at presset for sammenslåing vil vedvare i ulike former. Rindal kommune har ønsket å bevare prinsippet om frivillighet og stå imot presset. Utfallet vil blant anna bero på i hvor stor grad kommunen sjøl og sammen med andre vil være i stand til å levere gode nok tjenester i tida framover.

Mange i Rindal har hatt ønske om å få Surnadal med i en eventuell ny og større kommune. I dag er det lite som tyder på at Surnadal eller større deler av Nordmøre kan komme til å følge etter over til Trøndelag.

Interkommunale samarbeid

Rindal har innenfor flere områder løst tjenesteproduksjonen gjennom interkommunalt samarbeid, så mange som 30 - 40 ulike samarbeidsløsninger til sammen. Disse tjenestene står likevel ikke for noen stor andel av kommunebudsjettet.

Noen interkommunale samarbeid er fra før retta mot Orkdalsregionen, som for eksempel skatteinnkreving, helsesamarbeid i SiO, regionråd, næringshage og renovasjon. Overføring til Trøndelag gjør det naturlig å videreføre disse samarbeidsordningene, samtidig som det må vurderes hvilke samarbeid på Nordmøre som kan bestå, og hvilke en bør vurdere andre samarbeidsformer for.

På indre Nordmøre inngår Rindal i samarbeid med Surnadal og Halså om barnevern, PP-tjeneste, kulturskole, brannsjef og veterinærvakt. Miljøretta helsevern og skjenkekontroll har en litt større krets av deltakere.

Halså er i en prosess med sammenslåing til nye Heim kommune, og Heim ønsker å løse mange tjenester på egen hånd. Flere av samarbeidene på Nordmøre vil påvirkes av hvordan de andre kommunene velger å løse tjenestene sine. Rindals geografiske beliggenhet gjør det mulig å innrette samarbeid som ikke må følge fylkesgrensene, i ulike retninger. Dette er avhengig av hva en mener gir de beste tjenestene for Rindal, men også av hvordan en ønsker å framstå som ny kommune i Trøndelag.

Sjøl om kommunestyret har uttrykt skepsis til å ta inn nye kommuner i dagens ordninger på indre Nordmøre, er et mulig samarbeid med Sunndal og Tingvoll om barnevern i ferd med å komme på dagsordenen. Det kan vise seg å være tjenlig for å få stort nok volum i tjenesten i framtida. Det pågår også en barnevernsreform der sentrale punkt er kompetanseheving og økt ansvar til kommunene.

Dersom det er aktuelt å gå inn i nye og større tjenester på Nordmøre, er det grunn til

samtidig å avklare mulighetene i Orkland.

Det pågår et særskilt utredningsarbeid om framtidig brannvernssamarbeid, der også Heim, men ikke Aure, ser ut til å bli med. På dette området er kravene fra staten i ferd med å bli betydelig skjerpa.

I forbindelse med kommunereformen har regjeringa vært tydelig på at interkommunalt samarbeid har mange negative sider. Bl.a. hevdes det at det er en stor utfordring for lokale politikere å ivareta sin styringsrett og styringsplikt i slike samarbeidsordninger, at viktige beslutninger i realiteten blir overført fra kommunestyrene til mindre beslutningsorganer og at dette er ei utfordring for lokaldemokratiet.

Likevel løser svært mange kommuner flere oppgaver gjennom interkommunalt samarbeid. Dette gjelder mange små kommuner, men også større bykommuner. Bakgrunnen for dette er delvis bedre utnytting av ressursene og delvis bedre kvalitet med bedre tilgang til kvalifisert personell.

Rindal kommune har sjøl følgende erfaringer:

- Generelt er det mer krevende for både administrasjonen og kommunestyret å ha god kontroll og oversikt over virksomheten i de interkommunale samarbeidene, enn i virksomhet som ligger i enhetene. Informasjonsflyten er utfordrende, og det er vanskelig å formidle styringssignaler. Det blir ofte slik at styremedlemmer i samarbeidsorganene i for stor grad blir «stående alene» i arbeidet, og informasjonen tilbake til kommunestyret svikter. Dette kan i teorien synes enkelt å gjøre noe med, men det er ikke så enkelt i praksis. Rutinen med jevnlig «eierskapsmeldinger» for kommunestyret bøter på noe av dette.
- De fleste samarbeidsorganene som Rindal deltar i, har få deltakere; gjerne opp til 5 kommuner. Disse har ofte små budsjetter og kan stort sett sies å være salg av tjenester fra en vertskommune. Bare et fåtall av dem har noe særlig behov for politisk styring.
- Andre samarbeid omfatter mange flere – ofte 10-15 kommuner. Noen av de aktuelle oppgavene har lite omfang i hver enkelt kommune og krever mange deltakerkommuner for å få til effektiv oppgaveløsning. Slike krever vanligvis lite politisk styring. På noen fagområder, som f.eks. renovasjon, er det organisert interkommunale selskap med egne styringsorganer der det er betydelig innslag av folkevalgte medlemmer. Også for fagområder som IKT, innkjøp og legevakt er det mange kommuner med, men ikke så stort behov for løpende folkevalgt styring. Disse store samarbeidsorganene ser ut til å bestå også etter kommunereformen, fordi selv de nye kommunene blir for små til å løse oppgavene på egen hånd. For flere av dem vil det være naturlig eller påkrevd for Rindal å flytte over til tilsvarende ordninger i Trøndelag. Interkommunalt arkiv er ett eksempel på det.

Rindal kommune vil også i framtida være helt avhengig av å ha mange og gode interkommunale samarbeidsordninger. Noen av arbeidsplassene i slike ordninger bør kunne lokaliseres her i bygda. Det vil være viktig å ha oppmerksomhet omkring god folkevalgt styring av disse ordningene.

De konkrete praktiske løsningene på hvert enkelt fagområde må en finne fram til på andre arenaer enn i kommuneplanen. Dette arbeidet er i full gang i 2018.

Fylkeskommunale tjenester

Kommunen arbeider i 2018 aktivt opp mot Trøndelag fylkeskommune for å avklare hvordan det fylkeskommunale tjenestetilbudet til rindalingene kan bli best mulig.

For videregående opplæring er gjeldende ordning at elever fra Rindal kan søke over fylkesgrensa, om det ikke finnes tilsvarende tilbud i Surnadal. Rindal kommune er opptatt av at det bør være fritt skolevalg også etter fylkesbyttet. Ungdom i Rindal trenger derfor å få fylkespoengene for opptak ved Surnadal vgs, og det må etableres tilrettelagt daglig skoleskyss fra Rindal til skolene både i Orkdal, Meldal og Surnadal.

Ungdom fra Rindal som er under utdanning, må i størst mulig grad kunne bo heime og delta i samfunnslivet i heimbygda. Det vil gi positive virkninger livet ut.

Andre viktige fylkeskommunale tjenester er tannhelse, kollektivtransport, fylkesveger og regionalt utviklingsarbeid.

Statlige tjenester

Fylkesmannen i Trøndelag har et koordineringsansvar for alle statsetater. Han ber alle involverte statsetater om innen en bestemt frist å ta kontakt direkte med sine respektive etater i Møre og Romsdal for å avklare hvilke oppgaver som må løses i forbindelse med Rindals fylkesbytte.

Kommunen har varslet om at en går ut fra at alle avdelinger og etater tar nødvendig kontakt direkte med Molde, og at det ikke forventes at kommunen spiller ei aktiv rolle i overføring av oppgaver og arkiv.

Men kommunen kan være med på felles møter dersom det er ønske om det, og på visse områder er det naturlig at kommunen tar særskilt kontakt. Dette kan gjelde Heimevernet, Kartverket, Innovasjon Norge, Politiet, Nav, helseforetak mfl.

For noen etater hører Rindal allerede inn under ei samla midtnorsk enhet.

For somatisk helsevern er Rindal allerede en del av inntaksområdet for St Olavs Hospital. For psykisk helsevern hører Rindal under Helse Møre og Romsdal, og både akutte og planlagte innleggelser skjer ved institusjoner her i fylket. For barne- og ungdomspsykiatri er Rindal bruker både ved BUP Orkanger og BUP Kristiansund. Rindal kommune vil arbeide for å komme inn under St Olavs Hospital også for det psykiske helsevernet.

Hvordan blir sivilsamfunnet trøndersk?

Andre områder som må avklares, er bl.a. kirke/bispedømme og reiselivssamarbeid.

Det er avgjort at Rindal får 5061 som nytt kommunenummer.

I tillegg til endringer i offentlig forvaltning og tjenestetilbud kommer etter hvert utallige tilpasninger i alt slags organisasjonsliv. Noe av det første er de politiske partia lokalt som går over til fylkeslag i Trøndelag og deltar i nominasjon til fylkestingsvalget i 2019.

Det må avklares hvilken rolle kommunen kan forventes å spille for å støtte opp under overgangen til Trøndelag også for det sivile samfunnet. Utgangspunktet er godt fordi en stor del av sivilsamfunnet er retta mot Trøndelag fra før. Idrettsorganiseringa, Røde kors og landbrukssamvirket er eksempler på dette.

Mentalitet, folkelynne og følelse av tilhørighet i innlandsbygda Rindal ligner gjerne mer på det trønderske enn på slik det er i resten av Møre og Romsdal. Mange høttrindalinger hører heime i Trøndelag.

Den fysiske avstanden til den nye fylkeshovedstaden Steinkjer er omtrent som til Molde. Men for reiser til fritid, handel, kultur i det daglige er ikke avstanden så stor til Orkanger, Surnadal og Trondheim.

Hovedsvaret for det sivile samfunnet er at organisasjoner, bedrifter og privatpersoner sjøl må ta initiativ og melde seg inn i det trønderske. Kommunen kan bare legge til rette.

Det gjelder nå å gjøre seg godt synlige som trøndere fra første stund, innen reiseliv, kultur, skimuseum, mat, idrett, organisasjonsliv og politikk. Nettverka som rindalingene allerede har i Trøndelag, må straks utvikles videre.

ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER

Tilbakeblikk

Rindal kommune har i stor grad hatt en sunn og solid økonomi og en god økonomistyring og økonomikontroll hele siste 20-30-årsperiode. Unntaket er et par/tre år rundt 2013 til 2015.

Det kan være flere grunner til dette, men det er verdt å framheve følgende:

- Kommunen har utnyttet inntekspotensialet bra ved å innføre eiendomsskatt på verker og bruk forholdsvis tidlig. I mange år har kommunen fått tilført 7- 8 millioner kroner hvert år i eiendomsskatt fra verker og bruk.
- Kommunen har forholdsvis høye egenbetalinger og gebyrer på kommunale tjenester generelt. Dette gjelder også innen deler av VARF-området (særlig vann og avløp).
- Folketallsutviklingen har vært bedre enn i mange andre små distriktskommuner. Stabiliteten har vært god.
- Salg av konsesjonskraft – (inntekter fra 2-5 millioner hvert år) har også vært gode inntekter å ha.
- Politikere, administrativ toppledelse og enhetsledere har vært dyktige og utvist disiplin ved «ikke å bruke mer penger enn det en har», og ikke gjennomføre omkamper på vedtak som er gjort. Politikerne har også vært dyktige til å gå inn i omstridte saker og gjøre gode valg for framtiden.

Finansielle nøkkeltall	Rindal 2013	Rindal 2014	Rindal 2015	Rindal 2016	Rindal 2017	Landet uten OSLO - 2017	KOSTRA gruppe 2 2017
Brutto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	1,6	-3,8	-1,0	3,4	1,0		
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	3,2	-2,3	0,6	4,9	3,0	3,5	3,0
Frie inntekter i kroner per innbygger	58641	59632	60 588	63 212	64 069	53 601	61 141
Langsiktig gjeld inkl pensjonsforpliktelser, i prosent av brutto driftsinntekter	204,1	217,7	219,7	212,9			
Arbeidskapital ex. premieavvik i prosent av brutto driftsinntekter	10,5	-1,1	-1,2	10,0	14,1	20,7	18,8
Disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter					9,0	8,8	7,7
Netto lånegjeld i kroner per innbygger	56345	63012	66 567	74 321	74 818	61 789	72 415

Økonomiske nøkkeltall fra KOSTRA-databasen

Tabellen viser stabilitet og gode økonomitall for Rindal kommune (med unntak av 2014 og 2015), og vi ser at tallene stort sett er bedre enn landsgjennomsnittet og bedre enn snittet for sammenlignbare kommuner i KOSTRA-gruppe 2. En ser også tydelig at kommunens økonomi nå er i ferd med å «bygges opp igjen» etter de negative årene 2014 til 2015.

Kommunens næringsfond (RUF) er en viktig del av kommuneøkonomien og kommunens handlingsrom. Ved slutten av 2017 stod det ca 5,8 millioner kroner på dette fondet. Pengene går til næringsarbeid, kommunale grunnlagsinvesteringer, samfunnsprosjekter samt lån og tilskudd til næringslivet.

Viktig er det å merke seg fra historien er også at kommunestyret vedtok to viktige ting i 2015:

- Å utvide eiendomsskatten til å omfatte alle eiendommer i kommunen fra og med 2016 og fikk da ca 6 «friske millioner» inn på inntektssiden i budsjettet.
- Å samle de to skolene kommunen hadde, til en skole i sentrum. Dette ga en kostnadsreduksjon på minst 4 millioner kroner årlig.

Etter den tid har eiendomsskatten blitt kraftig redusert pga mindre skatt fra Verker og bruk – hovedsakelig fra kraftproduksjon.

Følgende tabell viser dette klart:

Hovedinntektene for Rindal kommune: Tall i 1000 kroner:

	2014	2015	2016	2017
Skatt og ramme	122 000	123 456	128 068	130 636
Salg konsesjonskraft -	4 102	3 232	2 389	1 535
Eiendomsskatt	7 700	7 616	13 319	10 942
SUM	133 802	134 304	143 776	143 113

Det er en nominell nedgang fra 2016 til 2017.

Framtidsutsikter

Først noen tall fra økonomiplanen 2018 til 2021:

Hovedinntektene for Rindal kommune: Tall i 1000 kroner

	2018	2019	2020	2021
Skatt og ramme	132 400	135 600	138 000	140 650
Salg konsesjonskraft	1 550	1 350	1 050	1 050
Eiendomsskatt	10 000	10 000	10 000	10 000
SUM	143 950	146 950	149 050	151 700

Dette er svært moderate økninger – ca 2,5 mill årlig. Mens driftskostnadene stiger årlig med 2-2,5 ganger om drifta skal ha det samme omfanget framover.

Hovedgrunnen til at kommunen får svak økning på skatt og ramme-inntekter framover, er

nedgangen i antall eldre. Grunnskolen ser nå ut til å ha stabile elevtall i årene framover.

Etter 2020 venter en meget stor investering innen helse- og omsorg.

Om vi ser på de økonomiske rammene som ligger på hver enhet framover i økonomiplanen, har rammene på nesten alle enheter kun en økning på pluss/minus 1,5 % hvert år.

Altså godt under det som er forventet pris- og lønnsstigning. Sagt med andre ord; alle enheter må regne med å leve med mindre rammer framover enn i dag.

Økonomiplanen videre framover viser ca nullresultat samlet. Da er investeringene i perioden lave, det er for eksempel ikke tatt hensyn til et meget store investeringsbehov innenfor pleie- og omsorgssektoren.

Følgene netto driftsresultater ligger i økonomiplanen:

	2018	2019	2020	2021
Netto driftsresultat	-1 315	567	448	311
Underskudd (-)				
Overskudd (+)				

Netto driftsresultat i 1000 kroner for kommende fireårsperiode

Følgene investeringsbeløp ligger i økonomiplanen:

	2018	2019	2020	2021
Investeringer	4 550	2 800	2 300	7 800

Investeringer i 1000 kroner for kommende fireårsperiode

Fra en økonomisk synsvinkel er dette en svak økonomiplan. Dette er blant annet langt under kommunestyrets mål der netto driftsresultat er satt til 1 % (målt i forhold til brutto inntekter). Inntektsanslagene på slutten av perioden er dessuten trolig for optimistiske.

	2014	2015	2016	2017
Bruk av fond	3 369	1 794	1 826	1 856
Avsatt til fond	2 154	2 361	2 274	2 167

Utvikling av fondsbruk/fondsavsetninger i 1000 kroner

Budsjettert fondsbruk/fondsavsetning samsvarer med økonomiplanens svake resultater.

Kommunebarometeret

Dette har etter hvert utviklet seg til å bli en god og omfattende oversikt over og sammensetning av KOSTRA-tall for hele kommunesektoren. Hensikten er å gi et lettfattelig bilde av hvordan kommunen presterer målt mot resten av Kommune-Norge og hvordan nøkkeltall er i forhold til andre, med fokus på forbedringspotensiale. Det sier ingenting om kvalitet innenfor tjenestene, men det sier først og fremst noe om prioritering og enhetskostnader.

Her har Rindal hatt en meget god utvikling de siste årene, og er nå blant de 100 beste

kommunene i Norge i Kommunebarometeret for 2017 (nr. 78). Særlig er resultatet godt innenfor skole, helse- og omsorg og barnehage. Det er et godt utgangspunkt for å levere gode og effektive tjenester også framover. Samtidig er det også da slik at potensialet for å spare penger er lite.

Kommunebarometeret har også utviklet et såkalt *framtidbarometer*. I dette barometeret er det satt sammen 16 forskjellige indikatorer, fordelt på områdene befolkning, sysselsetting og økonomi. De ser på status i dag og ventet utvikling fram til 2021.

Rindal kommune kommer ganske godt ut i dette barometeret også:

- Middels risiko innenfor folketall (nr. 214 av alle kommunene i Norge)
- Ganske lav risiko innen sysselsetting (nr. 118 av alle kommunene i Norge)
- Ganske lav risiko innenfor økonomi (nr. 97 av alle kommunene i Norge)

Utviklingen i skatt og rammeinntekter fra staten

Rindal kommune har nå i mange år hatt en utvikling i skatte- og rammetilskuddsinntekter fra staten godt under det som har vært gjennomsnitt i kommunesektoren. Hovedårsaken har vært nedgang i antall barn i grunnskolen og også noe grunnet få fødte barn.

Framover vil kommunen få en svak inntektsutvikling fordi det blir en nedgang i antall eldre. I tillegg er ikke distriktskommuner som Rindal på «vinnerlaget» i inntektssystemet. Folketallsutviklingen er selvsagt et stort usikkerhetsmoment.

Oppsummering

De økonomiske framtidsutsiktene er krevende. Etter de grepene som ble gjort i 2015, har kommunen hatt en «god» periode fram til 2018. Vi ser av økonomiplanen og andre utviklingstrekk at det framover vil bli klart mer krevende økonomisk enn det har vært de siste årene. De aller fleste enhetene må nok belage seg på reduserte økonomiske rammer framover i forhold til det de har i dag.

FORHOLDET TIL KOMMUNEPLANENS AREALDEL

Rindal kommune vedtok sist kommuneplanens arealdel i 2013, og arealdelen skal ikke revideres i inneværende kommunestyreperiode. Med bakgrunn i dette er det gjort en gjennomgang av utfordringene som lå til grunn for forrige revisjon av arealdelen, og status for disse. Utfordringene framover er omtrent de samme, og derfor kan måla for arealutviklinga stå uendra. Det vil bli foretatt ei grundigere evaluering ved neste rullering av kommuneplanens arealdel.

Utfordring 2013	Kommentar 2018
Sikre nok og varierte næringsarealer (industri – kontor/service).	Det finnes ledig opparbeidet areal i Brønstadøyen. Nå pågår arbeid med reguleringsplan for Bjergin næringsområde og ei utvidelse der. Arealdelen åpner også for et par andre områder. Det er lite påtrykk fra næringslivet om å regulere og tilrettelegge nye arealer.
Legge tilrettelegge for flere sentrumsnære tomter og kreative/varierte boløsninger.	Ny reguleringsplan for Rindal sentrum ble vedtatt i 2015, inkludert eneboligområde i Seljebrekka og område for leiligheter i området Hov/Lykkja. Begge disse er nå bygd ut eller er under utbygging.
Å styrke grendemiljø gjennom å legge til rette for spredt boligbygging.	Arealdelen angir fire områder for spredt boligbygging, men det har ikke vært noen pågang der.
Å utforme hyttepolitikken slik at den tar høyde for nye områder, fortetting/oppgradering av eksisterende felt, infrastruktur, reindriftnæringen, viktige vilt- og friluftsområder.	Det ble i 2011 utført ei omfattende konsekvensutredning knyttet til reindrift i forbindelse med arealdelen, med avklaring av utbyggingsområder i Helgetunmarka. Kartlegging og verdsetting av friluftsområder er gjennomført.
Å videreutvikle det kompakte Rindal; kort veg mellom arbeid, skole/barnehage, butikker/forretninger, fritidstilbud og naturen?	Reguleringsplaner for sentrum og Igltjønnområdet legger til rette både for nye boliger og sikring av mange kvaliteter i området.
Å bidra positivt til våre miljø- og klimautfordringene slik som økt bruk av fornybar energi og bedre legge til rette for å ta klimavennlige valg.	Det har ikke skjedd så mye på dette området. Kommunen har gjennomført energisparetiltak i egne bygg.

REFERANSER

Fylkesstatstikk 2017, Møre og Romsdal fylkeskommune

Trøndelagsplanen 2018-2030, Trøndelag fylkeskommune 2018

Statistisk sentralbyrå, statistikkbanken. Kartløsning befolkningsframskrivninger:
<http://ssb1.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=59ccdd3707ef4a76bdab47e760e7674a>

Næringsplan, Rindal kommune 2017

Oversiktsdokument for folkehelse, Rindal kommune

Ungdataundersøkelsen 2017